

ОНДРЖЕЙ СЕКОРА

А В І

ВИДАВНИЦТВО ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ „ВЕСЕЛКА"

Київ 1971

И (Чехосл.)

С28

МАЛЮНКИ АВТОРА

«Спритний Муравлик» переклав з чеської ВАСИЛЬ ШЕВЧУК

за виданням:

Ondrej Sekora. Ferda Mravenec. Praha. SNDK. 1960.

«Муравлик на службі» переклав з чеської ВІКТОР ПЕТРОВСЬКИЙ

Ondrej Sekora. Knizka Ferdy Mravence. Praha. SNDK. 1962.

7-6-2

649-71М

СПЕРШУ ПРО ХЛОПЧИКА, ЩО ЙШОВ ЛІСОМ

Лісовою стежиною ішов хлопчик — не знаю, як його звати, — і щось насвистував. Що то була за пісенька — мені теж невідомо. Лунала вона приблизно так: «Ф'ю-ті-ті, ті-лі-лі!» Не впізнаєте мотив?

Хлопчина пройшов би отак, насвистуючи, увесь ліс, коли це раптом до його пісеньки вплелися ще якісь звуки. Щось на зразок «ш-ш-ш». Ніби шелест дощу.

Може й справді дощ? Хлопчик випростав долоню й поглянув на небо. Де там дощ! Небо було чистісіньке, наче обкладинка нового зошита; а на руку навіть і не капнуло.

Та шелестіння не вщухало: «Ш-ш-ш...» Що воно таке і звідки береться? Ага, десь ліворуч... ніби з того горбочка під деревом.

Так і є — погляньте лишень сюди!

Хлопчик з подиву закліпав очима. Під ялинкою здіймався високий-превисокий мурашник, мабуть, вищий за самого хлопчика, а мурашок в ньому — аж кишіло. Тільки й чути було: «Ш-ш-шу-шу».

Мурашва сновигала, аж в очах мерехтіло. Одна мураха поспішає сюди, інша — туди, і кожна щось несе, щось робить, а ця ось — гляньте-но! — тягне до мурашника якогось прозорого камінчика! Куди квапишся з таким скарбом?

Чи ти, бува, не подумала, що це діамант? Чи, може, хочеш засклити ним віконця?

А дивіться-но сюди! Ця мураха, мабуть, якась нянька. Несе лялечку — маленьке мурашине дитинча в пелюшках — кудись на сонечко. Наразилася на сухий листок і не знає, бідолашна, як його перелізти. Бери праворуч, няню! Там рівніша дорога. Або попід низом!

А це що? Троє мурах-силаців тягнуть до мурашника мертву осу, але навряд чи дотягнуть її.

Ні, не передати словами всього, що побачить людина, коли опиниться так близько біля мурашника!

ПРО САНЧАТА НА МУРАШНИКУ ТА ПОРОЖНЮ КОРОВОЧКУ

Раптом пролунав такий вигук, що аж глиця сипонула з мурашника: — Стер-режись!

Хлопчик миттю оглянувся навсебіч, щоб побачити, хто це кричить, але навколо нікого не було. І знову: — Стер-режись, стер-режись! — сипнула глиця з мурашника.

Що це? Хтось біжить лісовою стежиною? Хлопчик випростався й розглянувся навкруги. Та щойно він випростався, як той самий голос долинув зовсім тихесенько: — Стер-режи-ись!

Ба, та це ж хтось гукає з мурашника! І справді. З мурашника. На самому вершечку горбка стояв муравлик з хустинкою на шиї і торбинкою за плечима. Він тримав у руках глицю, блискучу й гладеньку, наче дзеркало, й горлав щосили:

— Ге-ей, з дороги, стер-режись!

Не встигли інші й насваритись на нього, як муравлик сів на глицю й — жу-ух! — помчав на ній униз, мов на санчатах. Якись мурахи-теслярі, що саме несли в мурашник деревину, не встигли відскочити з дороги. Муравлик врізався в гурт, і теслярі попадали разом з деревиною. Та спритного муравлика це не зупинило, він знову скочив на глицю і — вжи-ик! — майнув на своїх незвичайних санчатах аж додолу. Та ще з якими викрутасами, ви б подивилися!

Відгадали, хто то був? Авжеж, не хто інший, як Ферда-Муравлик!

— Ах, яка чудесна мураха! — вигукнув хлопець, захоплено плескаючи в долоні. — Візьму її з собою додому!

Він схопив мурашку двома пальцями і обережно поклав у порожню коробочку з-під сірників.

«Пущу її між своїх іграшок, зроблю гарненьку загороду й приручу».

Ого, що спало на думку хлопцеві! Та це ще не все! Послухайте, що він придумав далі. «Братиму муравлика з собою до школи, він там лазитиме по парті. Вчитиметься разом зі мною, а може, ще й підказуватиме мені».

Отаке! Та вчитель напевно не дозволив би! Але що він міг би вдіяти? Адже вчитель і не бачив би мурашки. «Зроблю для неї маленьку хатку з картонної коробочки й носитиму в ранці, — мріяв хлопець далі. — Товариші мене питатимуть: «Гей, що то в тебе за коробочка?» А я їм на те: «Яка там коробочка, це ж у мене вчена мурашка!» Ото всі дивуватимуться!»

Хтозна, до чого б іще додумався хлопець, якби не побачив, що вже прийшов до свого дому й що в садку перед хатою його товариші Славек, Гана та Здена ділять між собою щось червоне. Це були суниці, повний казанок. Друзі пригостили хлопчину й сказали, що, коли схоче, завтра може піти з ними разом. Їх поведе Анчка Латалова, а та знає, де ростуть суниці.

І, тільки доївши всі ягоди, хлопчик згадав про чудесного муравлика й відкрив сірникову коробочку.

Але Муравлик Ферда зник.

ПРО ТЕ, ЯК ФЕРДА ПОПАВ ПІД ДОЩ І ЯК СЛИМАК ЙОГО ВИЛЯВ

Навіщо б він, власне, сидів у тій коробочці? Заради чого? То ви не знаєте Муравлика Ферду. Всю порогу він тільки й шукав, як би вилізти з коробочки. Йому пощастило непомітно вислизнути саме тоді, коли хлопчик підходив до садка. Як тільки Муравлик упав на землю, він схопився й кинувся навіти. Біг не оглядаючись так прудко, що торбинка аж підскакувала в нього за плечима.

Та раптом крап-крап! Ферда зупинився. Навколо залопотіли краплі дощу. Кожна краплина, торкаючись землі, бризкала, наче водограйчик.

Починалась велика злива.

Хлюп — і Ферда опинився на землі. Оце краплина! Муравлик дригав ногами в повітрі й випльовував воду, що плеснула йому в рот. Тільки-но підвівся — хлюп! — нова краплина так гупнула його в спину, що він аж двічі беркицьнув у повітрі.

Коли згодом Муравлик, мокрий як хлющ, сів і протер очі, то побачив перед собою хатку. На ній була табличка з іменем господаря: «Пан Слимак».

«Чудово, — подумав Ферда. — Сховаюсь у цій хатині. Пан господар, напевне, мене пустить». І він легесенько, одним пальчиком, постукав у двері, та ніхто не відчинив. Муравлик спробував постукати двома пальчиками, але й на цей раз ніхто не озвався. Тоді він постукав усією долонею й попросив: «Чоловіче добрий, відчиніть, бо тут січе дощ!» — але знову марно!

«Мабуть, господар заснув. Доведеться його розбудити», — вирішив нарешті Муравлик і загрюкав у двері кулаком. «Люди добрі, людоньки!» — гукав він, гамселячи в двері так, що вони аж бряжчали. Може, хоч тепер відчинять?

Бачили б ви, що трапилось. Хатинка спереду підвелася, й звідти з'явилася рогата голова Слика.

— Ах ти ж, розбишако, ах ти ж, шалапуте! — засичала вона. — Грабіжнику, харцизяко ти мокрий, шмаровозе ти, забіяко! Геть звідси, бо кричатиму на гвалт! Як ти смієш вдиратися до чужої хати? — пащекував Слика, бризкаючи слиною навкруги.

Він хотів був ще сказати Муравликові: «Нечупаро ти задрипаний!» Та тільки роззявив рота, як туди хлюпнула величезна дощова крапля. Слика пирхнув, злякано втягнув свою голову в хатку і вже більше не з'являвся.

Ферда стояв перед хаткою Слимака, як мокра курка. Вода стікала йому за шию, в черевики, в торбинку, а по ногах та по руках струміли дощові патьоки.

«Ну зажди ж, я тобі віддячу!» — погрозив Муравлик Слимакові й намірився був рушати далі. Та раптом зовсім поряд він помітив крізь травинки нірку під камінчиком. Якраз для мурашинки, ніби на замовлення. Довго не роздумуючи, Муравлик шмигнув туди. Там було, правда, темно, але сухо й тепло.

Ферда поклав голову на свою торбинку й проспав цілу ніч як убитий.

ПРО ТЕ, ЯК СЛИМАК СЕРДИВСЯ ЩЕ ДУЖЧЕ, А ЖУК-СТРИБУНЕЦЬ ЙОМУ ГУКАВ: «КУДИ ЦЕ ВИ ТАК ПОСПІШАЄТЕ, ДЯДЕЧКУ?»

Але ж Муравлик і здивувався, коли прокинувся вранці! Він мацав навколо себе й ніяк не міг збагнути, де перебуває. Коли Ферда вистромив голову з нірки, був уже білий день. Сюрчали коники, літали сині й зелені мушки, танцювали різні жучки, усміхалася квітка, а проти каменя на сонечку виблискувала Слимакова хатка. Слимак ще спав і хропів, аж вікна деренчали.

Очі в Муравлика заблищали з радощів. «Ах, зараз я провчу його!» — сказав він. Ферда покликав Павука, що снував свою павутину поряд на куці, й щось шепнув тому на вухо. За хвилину знаменитий майстер ткацьких справ Павук повернувся з міцними шнурками.

— Вистачить? — запитав він.

— Вистачить, — відповів Ферда й швиденько прив'язав Слимака цими шнурками до куща шипшини, щоб той не втік.

А сам заметушився, заквапився, розв'язав мерщій свою торбинку, витяг звідти сокирку, пилку, молоток і гвіздки. Будівельного матеріалу було напихваті доволі. Муравлик узяв стеблину трави, згорнув її кільцем раз, другий — і коліщатко було готове. Взяв другу стеблинку, згорнув її кілька разів — з'явилося й друге коліщатко.

Навіщо йому ці коліщатка? Ну, звичайно, для візка. З шкаралупки лісового горіха він зробив собі тарантасик, а з моху намостив зручне сидіння. Знизу він проколов шкаралупку шипшиновими колючками й встромив у дірочки вісь із коліщатками. Зробив ще дві дірочки спереду й приладнав голоблі. В цю колісницю, наче якогось коня, Ферда запряг Слимака. Потім зробив ще й батіжка, відв'язав повідки від куща, надів свою торбинку й — цьвох-цьвох!

— ну поганяти Слимака. І все це він змайстрував так швидко, що навіть бджола не встигла б усе це помітити. А в неї ж бо, кажуть, по сто очей з кожного боку!

Ото було диво! Слимак прокинувся й ніяк не міг узяти втямки, що то скоїлося; вистромив голову, але що діялося ззаду — не бачив. Що то воно гамселить його по черепашці? Слимак крутнувся, хотів схопити те щось, але не зміг. Що було робити? Тікати! І він пустився бігти. Ви знаєте, як-то Слимак бігає. А Ферда по ньому знову: цьвох-цьвох!

Звідусіль почали збігатися комахи. Прибігли маленькі жучки, сонечка, з трави визирнув коник, а з межі примчав у своїх чоботях-скороходах жук-стрибунець. Од реготу аж лящало навкруги.

«Оце штука! Слимак удає з себе трактора! А той Мураш на візку як набундючився!»

А Муравлик у своєму тарантасі й справді бундючився та строїв комахам міні. Сонечка радили іншим повилазити на стебла, бо звідти краще видно. Ковалик біг попереду Слимака й перекидався через голову, а жук-стрибунець кружляв навколо візка, глузливо запитуючи Слимака:

— Чого це ви так квапитеся, дядечку, глядіть, ще впрієте, навіть я за вами не встигаю!

Та все було б байдуже, коли б цієї okazji не побачив жук-проноза турун. Як тільки Слимак порівнявся з ним, турун засміявся у вуса, плеснув у долоні й гукнув зеленого коника-цвіркуна, сивого гедзя, двох комариків та джмеля, щоб ті заграли щось у похід.

Цвіркун, як відомо, мастак на витівки. Він став попереду зі скрипкою, за ним двоє комарів з кларнетами, потім гедзь з трубою і джміль з барабаном. Всі разом вони як гримнули: «Бум, бум, бум, тра-дра-та, тра-дра-та, трам-тара-та, ра-та-та», аж луна покотилася навколишньою лукою.

Всі комахи, зрозуміло, збіглися на музику й почали марширувати.

Ви навіть уявити собі не можете, як лютував Слимак. Він повз через гори й долини зі швидкістю слимачого експреса, поки, нарешті, видерся на польову межу біля купки каміння. Це була звичайна купка каміння, проте вона чимось сподобалася Муравликові. Глянувши праворуч, потім ліворуч, він узяв потихеньку свою торбинку й вискочив з візка так спритно, що ніхто й не помітив.

А Слимакові Ферда послав навздогін поцілунок рукою: «Дякую, пане Слимаче, що довезли мене сюди». Та розлютований Слимак нічого не чув і не бачив —

щодуху сунув далі. Всі інші комахи весело крокували під музику. Кажуть, що вони дійшли маршем аж до ставка, але чи справді це так, я не знаю.

ПРО ТЕ, ЩО СОНЕЧКУ ДО ВПОДОБИ, АЛЕ ПРО ЩО ТРЕБА СПОЧАТКУ ПИТАТИ В МАТУСІ

Поки ніч розпрощалася з вечором і привіталася з ранком, на межі біля купки каміння виросла гарненька хатинка. Підвалини її були муровані з піску, замішаного на слимаковій слині, за балки правили галузки, стіни були виплетені з трави, а дах – складений з кусочків кори. Один димар був з трубчастого стебельця кульбаби, а другий – мурований з цегли. На дверях красувався напис: «Муравлик Ферда, майстер на всі руки»; біля дверей – лавочка, а на тій лавочці сидів дуже задоволений Ферда і дригав ногами.

Бо що йому лишалося робити? Плакати й нарікати на те, що загубив свій мурашник? Е, ні! Проживе якось і сам.

І отак, гріючись на сонечку, Ферда раптом почув, як щось задзижчало над його головою. Ось те щось сіло поряд на камінь, сховало крильця під надкрилля і якусь мить опоряджало свої шати. Це була якась панна Сонечко. Вона вдавала, що не бачить Муравлика, й чекала, поки він сам підійде до неї.

– Так це ви той пан, – спитала Сонечко несподівано, – що вчора їхав у чудернацькому тарантасі?

І, діставши дзеркальце, вона поправила зачіску на чолі.

– Звичайно, що я. А правда – то був чудовий тарантас? – запитав у неї Муравлик. Панна Сонечко йому дуже сподобалася.

– Ще б пак! Я теж хотіла б такий мати, – зітхнула панночка. – Тільки не з Слимаком в упряжці, як то було у вас, – додала вона трохи ушпиливо.

– Та я того Слимака запріг просто так, – квапливо пояснив Ферда, – тільки для жарту. Якщо б ви особисто забажали покататись, то довелося б запрягти коника. Мабуть, якогось зеленого. Бо ті, гніді, знаєте, дуже норовисті. Коли б ви забажали, я б приручив для вас такого коника, – захоплено пообіцяв Муравлик.

– Я спитаю в матусі, – відповіла Сонечко, погордливо, ледь-ледь помітно кивнула голівкою, розіп'яла надкрилля і – хур-р! – полетіла собі геть. Муравлик довго дивився їй услід, аж поки вона зникла вдалині. Дуже сподобалась йому панна Сонечко!

ПРО ТЕ, ЯК У ЦВІРКУНА НЕ ГРАЛО РАДІО І ЯК ПАНІ ЛІСОВА КОЗАЧИХА БЕНТЕЖИЛАСЬ

«Час уже було б поглянути, які в мене сусіди», — подумав наш герой і подався межею вниз. За хвилину він натрапив на нірку в землі. Це була якась незвичайна нірка. З неї щомиті визирало щось чорненьке, скурчало й знову зникало.

Це був Цвіркун, довгі вуса в нього наїжачились, а очі вергали громи.

— Доброго ранку, пане сусідо! — обізвався Муравлик.

— Сюр-р-ргу! — відказав йому Цвіркун і, щось буркочучи, знову шмигнув у нору. Проте, мабуть, передумав, бо раптом вистромив голову знову й запитав у Ферди:

— А хто ви, власне, такий?

Муравлик виструнчився й гордо сказав:

— Я Муравлик Ферда, майстер на всі руки, будь-що полагоджу, будь-що збудую, що завгодно доставляю...

— І радіо теж лагодите? — перебив його Цвіркун.

— Атож! — зрадів Муравлик. — У нас у мурашнику на кожному поверсі репродуктор.

— То ходіть сюди, — запросив його Цвіркун. — Вчора тут пройшли якісь комедіанти, провезли на Слимакові якогось шибайголову і, напевне, порвали мені антену.

Муравлик промовчав — не признаватися ж йому, що то саме його возили. Він кинувся до своєї хатинки й миттю повернувся з торбинкою. І справді — антену було перервано, заземлення висмикнуто, а в проводах замоталися якісь волосинки, що не мали нічого спільного з радіопроводкою.

Не гаючись, Муравлик узявся до роботи. Цвіркун ледь встигав за ним водити очима, так спритно лазив Муравлик то вгору, то вниз. Там щось пристукнув, тут плоскогубцями щось затягнув і незабаром скік додолу:

— Прошу, пане Цвіркуне, вже готово!

І справді — все було готово. Тільки-но Цвіркун повернув регулятор — як піймав місто Кошіце. Повернув далі — піймав Братіславу. Повернув ще трохи — піймав Рим.

Потім Цвіркун покрутив ще далі, аж туди, де вже нічого не було написано, і полинула така чудова музика, яку досі ніхто тут не чув. Цвіркун блаженно ліг на порозі й слухав ці чарівні звуки.

Метелик, який пролітав поблизу, зацікавився: «Що воно за музика? Я й то не знаю!» А ящірка, що пробігла між камінцями, подумала: «Як гарно виграє сьогодні той Цвіркун!» Тільки рум'яна пані Козачиха, котра продиралася крізь траву до нірки, нічого не сказала й лише слухала, затамувавши подих.

— Алло, алло! — озвалося раптом з ефіру. — Говорить лісове радіо. Ми передавали виступ нового хору цвіркунів. Перерва п'ять хвилин.

— Пане Цвіркуне, і чому це так гарно виграє сьогодні ваше радіо? — здивувалася рум'яна Козачиха.

Цвіркун набундючився й показав на Муравлика:

— Це він майстер. На все мастак, будь-що полагодить, будь-що збудує, що завгодно доставить...

Муравлик аж засяяв від щастя й знову виструнчився.

Козачиха нічого не сказала, лише захоплено дивилася на Муравлика. Але видно було, що їй дуже хотілось обізнатися до нього. Що вона мала на мислі?

Але про це вона йому ще розповість. Ось побачите.

ПРО ЖУКА ТОРВИНКУ Й ПРО ТЕ, ЯК ЗАКИДАТИ АРКАН

Ось уже другий день панна Сонечко літає над хаткою Муравлика. Кружляє-кружляє, іноді вже здається, що от-от сяде на землю, та ні, не сідає. А потім, так і не сказавши нічого, відлітає геть.

«Напевне, вона вже спитала дозволу в матусі, — думав Муравлик. — І тепер, мабуть, прилітала подивитись, чи впіймав я для неї якогось коника-стрибунця. Час уже мені братись до роботи». Ферді сяйнула чудова думка — зробити аркан і піймати ним для Сонечка якогось коника. Він спритно зсукав

з павутини довгий шнур, на кінці його зробив великий зашморг і... відчув, що зайшов у безвихідь.

«А як же його, власне, кидати? Треба спершу спробувати!» Ферда розкрутив аркан над головою. Шнур звився в повітрі зигзагами, петлями, вісімками і навіть бубликами. І коли Муравлик, розмахнувшись отак шнуром, кинув його, нарешті, вперед то аркан так заплутався в будяки, що розмотати його вже не було ніякої змоги.

І саме тут нагодився жук Торбинка. Ви не знаєте, хто такий жук Торбинка? О, це справжній дивак. Де він мешкав — сказати важко, але знав його кожний, бо Торбинка був такий всезнайко, що миттю брався пояснити геть усе на світі.

Бо коли жук Торбинка був іще черв'ячком...

Як, хіба ви не знаєте, що жук буває спершу черв'ячком, а вже потім — жуком? Ай-ай-ай! Доведеться мені пояснити це вам. Коли пані жучиха захоче мати дітей, вона знесе спершу манюсінські яєчка. Вони такі маленькі, що якби з них одразу народилися жучки, то тих жучків не було б навіть видно. Отож і говорити було б ні про що.

Але це не так! Насамперед народжуються черв'ячки, і ті черв'ячки їдять усе навколо доти, доки підростуть і зміцніють. Потім вони загортаються — одні в лялечки, інші до м'якої павутинки — і знову засинають.

Сплять, сплять, сплять, а коли прокидаються — лусь! — лялечка або павутиння тріскає, й звідти вилазить великий, дужий та гарний жук, який одразу ж летить у білий світ.

Отож усе відбувається точнісінько так, як із гусінню й метеликом!

А з жуком Торбинкою було так: його мати знесла яєчка в кору дерева. Та ось біда — другого дня прийшли лісоруби й зрубали те дерево. На тартаку розпиляли стовбур на дошки й відправили теслярам. Ті постругали дошки й припасували одну до одної, а з тієї дошки, в якій було яєчко жучихи, зробили перила балкона нового кінозалу.

А що ж було далі? З яєчка вилупився маленький черв'ячок, що зветься личинкою. Ця личинка гризла й гризла перила, аж поки її голова виткнулась з них назовні.

Що ж побачила личинка? Великий темний зал, у кінці залу освітлене полотно, а по полотні шкутильгав кумедний чоловічок. Внизу всі сміялись, мало не падали зо сміху. Що ж то був за фільм? Ну, звичайно, — про Чапліна.

Черв'ячкові це дуже сподобалось. Тому завжди перед початком сеансів він вистромляв голову з дірочки й дивився кожний фільм стільки разів, скільки його показували. Отож не дивуйтеся, що він усе знав напам'ять!

Коли ж для нього настала пора довгого сну, черв'ячок загорнувся в лялечку й спав доти, доки вона тріснула. Та з лялечки виліз уже не черв'ячок, а жук Торбинка. Розпростав крильця і — хур-р-р! — полетів у поле. А там Торбинка тільки й знав, що розповідав усім про те, що бачив у кіно.

І ось цей жук Торбинка нагодився Муравликові саме тоді, коли той витягував з будяків заплутаний шнур.

— Що це ви робите? — запитав Торбинка.— Чи, бува, не змія пускаєте?

— Який там змій! — відказує Муравлик. — Це я вчуся закидати аркан!

І, сказавши це, він трохи засоромився. Коли б ви бачили в цю мить жука Торбинку!

— Ах, аркан! То ви, друже, не вмієте його закидати й хотіли б навчитись? А я ж бо, паночку, надивився в кіно на тих ковбоїв, що ловлять диких коней! Ось гляньте лишень, як це треба робити!

І жук Торбинка підвівся навшпиньки, мов балерина:

— Спочатку аркан розкручують над головою, — пояснив він, мотаючи навколо себе рукою, ніби відганяючи мух, — а потім спритно кидають.

І жук усім тілом зробив ривок, ніби справді щось кинув, але ту ж мить заплутався ногами та руками й гепнув на траву.

— Ах, даруйте,— вибачився Торбинка.— Я покажу все як слід тільки з шнуром у руці!

Вони вимотали шнур із будяків, Торбинка зробив на кінці його петлю й розкрутив аркан над головою.

— Увага, кидаю!

Коли він кинув, то шнур одним кінцем хльоснув Муравлика, а другим жука Торбинку, і за мить обидва лежали сплутані в один клубок. Торбинка сидів верхи на Муравлику й кричав:

— Ах, пробачте, треба спробувати ще раз!

Коли жук знову розплутав аркан і замотав ним над головою, Муравлик відійшов далі. Цього разу аркан звився справді гарною петлею, і Торбинка вигукнув:

— Бачите он того кілочка попереду? Я його заарканю! — І він щосили кинув аркан.

Аркан, засвистівши, мелькнув у повітрі, але полетів не вперед, а назад. Зашморг зачепився за цегляний димар Муравликової хатки, і, коли жук Торбинка натягнув аркан, комин упав додола. Цегла розтрощила драбину, приставлену до горища, й розбила горнятко з ягодами.

— Ах, пробачте, пробачте! — загукав Торбинка знову. — Спробуємо ще раз! Тепер я вже знаю, як треба кидати.

Він спокійно заходився розплутувати шнурок з руїн димаря, але так «обережно», що розбив при цьому ще й склянку з квіткою. Потім жук знову розкрутив аркан над головою.

— Ось погляньте, зараз я піймаю маргаритку!

Аркан свистів і сичав, кружляючи в нього над головою, поки жук хвацько вигукнув: «Р-раз!» — і жбурнув його високо в повітря.

Та знову okazія! Саме цю мить тут пролітала бабка. Вона попала головою в петлю, петля зашморгнулася в бабки на шиї, а шнур смикнувся так, що жук Торбинка впав на землю. І та бабка потягла його на аркані по траві й камінню.

Жук Торбинка горлав щосили: «Пробачте, пардон!» Та бабка не чула його й тягла далі.

— То он як орудувати арканом! — мовив до себе Муравлик. Він зробив собі новий аркан і до вечора спіймав-таки молодого коника.

ЯК ПРИРУЧАЮТЬ ДИКОГО КОНЯ, ЩОБ ВІН СТАВ СЛУХНЯНИМ

Це був гарний зелений коник з довгими вусами, з буйним блиском в очах. Копитами він кресав іскри на всі боки. Муравлик прив'язав коника біля хліва й цілу ніч будував для нього чудесну загороду.

Хоч Муравлик цілісіньку ніч не склепив очей, проте рано-вранці він мерщій кинувся шукати пашу коневі. Незабаром Ферда повернувся, зігнувшись під величезною в'язкою трави. Вгледівши його, коник знову почав кресати копитами. Та як тільки коник побачив, що Муравлик несе йому пашу, він радісно забив ногами й затріпотів крильцями. Так Муравлик почав старанно годувати свого коника, а після годівлі щоразу ніжно гладив його. Ох і апетит же був у того коника! Муравлик мало ноги не відбігав, гасаючи за пашею. Але його старання не пропали марно.

Незабаром Ферда помітив, що коник з кожним днем стає до нього чимраз прихильніший. Він уже дозволяв себе гладити не тільки по спині, але й по голові, а згодом примирився і з тим, що Муравлик надів йому недоуздок.

Нарешті Муравлик відважився вивести коника на прогулянку. Коник вистрибував, ноги під ним аж тремтіли, ніби напнені струни, він так і поривався бігти. Але скакун ще був дуже похлибий. Побачив блискучий камінець – злякався. Помітив білу пелюстку маргаритки – шарахнув убік. Натрапив на цвіт братків – знову злякався, а коли перед ним хтось визирнув з-під листка подорожника, коник геть наполохався.

Та й було ж чого лякатись! Той, хто визирнув, був увесь заповшений, з перев'язаною головою, одна рука в нього висіла на перев'язі, а другою він спирався на милицю. Коли незнайомий побачив, як наполохав коника, то винувато зашептав:

– Пардон, пробачте!

Хто це був, як ви гадаєте? Жук Торбинка. Він повертався з далеких країв, куди його тиждень тому на аркані затигла бабка. Ох і покалічився ж він під час цієї подорожі! Проте, як тільки жук дізнався, що опинився перед Фердою, він мерщій кинувся до коника.

– Ви хочете привчити коня до вершника? Та я ж знаю, як це робиться! Я бачив у кіно, як поводяться з такими скакунами!

І не встиг Муравлик заперечити, як Торбинка відкинув милицю і – стриб! – на коника. Та лиш відчув коник на своїй спині незвичку вагу, як миттю став дибки й величезним стрибком переплигнув межу. В руці у Муравлика залишився тільки недоуздок, а за хвилину до нього підповз, щось белькочучи, жук Торбинка, який, зрозуміло, впав з коня.

– Хвилину, прошу хвилину, – гукав жук, – це помилка, кінь не зрозумів мене; я знову покажу вам, як на ньому їздити!

Але коник ніби крізь землю провалився. Муравлик розлютувався, мовчки відсунув з дороги жука Торбинку й подався додому. На очах у нього виступили сльози, а в хатинці він так наплакався, що аж заснув.

А вранці, коли Ферда прокинувся, коник стояв перед порогом і веселим іржанням вітав Муравлика.

– Мій любий, розумний конику! – скрикнув Муравлик і кинувся обнімати його.

ЯК ПАННА СОНЕЧКО ВЕСЬ ЧАС ВЕСЕЛИЛАСЯ, А НА МУРАВЛИКА НАВІТЬ І НЕ ГЛЯНУЛА

Тепер, звичайно, справи пішли на краще. Як тільки Муравлик побачив, що коник лащить до нього, він почав запрягати його у візок. Ах, яке це було видовище!

Муравлик тримав віжки гордовито, ніби якийсь князь, а коник мчав, наче на перегонах. Мала комашня, звичайно, стрибала й чіплялася на візок ззаду, щоб Ферда не бачив. А він усе це бачив, проте, певна річ, мовчав.

«Нехай собі катаються, — думав він, — аби тільки під колеса не попали». А малеча тим часом не вгавала, хоч на колеса таки поглядала.

Одного разу, коли Муравлик отак прогулювався, над ним щось захурчало, закружляло, а потім сіло на камінь, сховало крильця під надкрилля й почало чепуритись.

Це була панна Сонечко. Муравлик завернув до неї, промчав понад самісіньким камінчиком, оглянувся, але панночка ніби й не бачила його, лише чомусь хихотіла.

Нарешті Муравлик не витримав:

— То як, ви вже спитали в матусі?

Але панночка не відповіла. Лише хихотіла собі: «Хи-хи-хи!» Муравлик запитав ще раз, та Сонечко хихикала далі.

Тоді Муравлик натягнув віжки, і коник зупинився так раптово, що аж копирснув ногами землю.

— То що, хотіли б ви сісти? — запитав Муравлик.

А панночка знову: «Хи-хи-хи!» Проте ніби ненароком зіскочила з камінця.

— Давно б так, — мовив Ферда, подав Сонечку руку й допоміг влізти на візок. Але панночка ані пари з уст і все тільки посміхалася. Муравлик ляснув батоном у повітрі, коник став дибки й помчав. Ох, то була їзда!

— Ану спробуйте самі! — запропонував Муравлик і простягнув віжки Сонечку. Панночка трохи злякалася й вирячила очі. Та як тільки відчула, що коник слухається віжок, перестала боятись і весело хльоскала батоном.

Коли вони знову зупинились біля каменя, Муравлик зійшов з візка й урочисто мовив:

— Сонечку, цей візок і цей коник — ваші. Хочете їх мати?

І що, ви гадаєте, відповіла йому панночка? Анічогісінько, тільки зайшлася знову: «Хи-хи-хи!» — підстьобнула коня й помчала, навіть не глянувши на Муравлика.

Муравлик стояв і чекав. Він думав, що Сонечко повернеться, зіскочить з візка й вигукне: «Мій хороший Муравлику, я люблю тебе за це», — і чмокне його в щоку. Або приїде й хоч погляне на нього привітно. Але панночка Сонечко так і не приїхала.

ПРО НАЙКРАЩІ ІГРАШКИ ДЛЯ МАЛЯТ

І знову Муравлик повернувся додому сумний, знову заснув у сльозах, а прокинувшись другого дня, побачив перед дверима не коника, а пана Цвіркуна, який гучно стукав у двері хатинки. Пан Цвіркун був не сам. З ним прийшла пані Козачиха Рум'янка.

Вона, бідолашна, вся зашарілася від сорому, а Цвіркун весь час її підбадьорював: «Та не соромтесь-бо, тіточко!»

Потім Цвіркун звернувся до Муравлика:

— Час уставати, пане майстре! Я приніс вам роботу, але біля неї, хлопче, доведеться вам поморочитись!

Муравлик миттю підхопився й вискочив на подвір'я. Цвіркун привітно поплескав його по плечі й пояснив:

— Розумієте, в пані Рум'янки повно-повнісінько дітей і ні копійки грошей. Та не соромтесь, прошу вас, тіточко! Отже, пане Муравлику, за роботу плачу я!

І Цвіркун дістав коробочку, повну, як стрюк гороху.

— Наробіть за це дітям цілу купу іграшок. Нехай собі бавляться. Ви, тіточко, біжіть по дітей, а ви, Муравлику, мерщій беріться до роботи!

Цвіркун знову привітно поплескав Муравлика по плечі й відійшов, задоволено погладжуючи себе по черевцю. А Козачиха, червона з радощів, полопотіла додому по дітей.

— Пане Муравлику, пане Муравлику! — загукав хтось несподівано за огорожею. Це був жук Торбинка, що вже видужав знову. Він чув усю розмову й тепер квапливо перелазив через тин.

— Вам потрібні робітники? Ось де будуть цяцьки, як лялечки! Я знаю двох ковалів — не майстри, а казка! Покликати їх? — гукав жук. Не встиг Муравлик відповісти, як з'явилися два ковалики й взялися до роботи. Торбинка метушився біля них, давав поради й вихвалявся, які іграшки та цяцьки він бачив у кіно.

Тим часом сімейка пані Рум'янки поспішала до чепурного Фердиного будиночка. Навколо, скільки сягає око, все зачервоніло, наче хтось полив землю кров'ю.

Перед козаченятами все навкруги кинулося врозтіч. Метушня збудила нічного метелика, що спав у траві. Мотиль, наче несамовитий, пурхнув угору й з переляку закружляв у повітрі. Над полем конюшини він зіткнувся з хрущем, і вони обидва попадали на землю.

Тим часом Ферда впорався з роботою. Ви б тільки побачили, що він намайстрував, — біля його будиночка утворився справжній дитячий майданчик.

Найперше, що впадало в очі, — це карусель на стеблині кульбаби, де на шнурочках підскакували тарантасики, оберталися кошики й погойдувалися човники.

Десятків зо два малюків мерщій скочило на сидіння, а двадцятєро інших заходилося крутити карусель.

Ох, як було добре!

Коли діти в сидіннях накаталися, вони поступилися місцями тим, що трудилися, а самі заходилися крутити карусель.

Біля каруселі була велика гойдалка. Ферда поклав на виступ камінця стеблинку трави. На один кінець стеблини сіло десятеро малят-козаченят, а на другий — теж десятеро. Один малюк став посередині, тримаючи по калачу в кожній руці. Коли він кусав калача з правої руки — правий бік гойдалки ставав легшим і здіймався догори. А коли кусав калача з лівої руки — лівий бік здіймався вгору. Отак гойдалка й почала гойдатись.

Коли б ви тільки бачили, як хитрували малі козаченята, щоб стати посередині гойдалки. Та й було чого! Адже цих калачів накупив сам Цвіркун, і вони були невимовно смачні!

Та це ще не все! Муравлик разом з коваликами десь розшукав вусик гороху, скручений колечком, і підпер його гілочкою так, щоб один кінець був угорі, а другий упирався в землю, на зразок дитячої гірки-ковзанки. До верхнього кінця вони приставили драбинку з широкими сходинками. Зіпнувшись по цій драбинці, малята спускалися по завитку вниз, наче з гірки.

Вигадливі ковалики приладнали внизу чашечку з квітучої березки, наповнили її росю, і козаченята одне за одним плюхались туди й вилазили мокрі до рубчика. Ото було сміху та вереску!

Був на майданчику і тролейбусний парк. І хоч машини там рухались не від електричного струму, а кожного візка штовхав один із малюків, але вам навіть уявити собі важко, що то був за лемент, коли одні пасажирі виходили, а інші займали їхні місця.

Один з коваликів стежив за порядком. Як черговий він пов'язав через плече широку стьожку. Ох і клопоту ж йому було!

Тільки як почало вже смеркати, щаслива матуся повела своїх дітей додому. Муравлик тим часом порозбирав усі іграшки, а деталі з дерева, стеблинок і камінчиків сховав у повітку. Коли буде якесь свято, ковалики знову складуть із них іграшки.

Про все, що зробив Ферда у цей день для малят, ще й досі розказують усі лісові й лугові комахи.

ЯК КОМАРІ АПЛОДУВАЛИ МУРАВЛИКОВІ, А ПАННА СОНЕЧКО БУЛА ОБРАЖЕНА

— А тепер, пане майстре, підемо скупаємось! — заявив другого дня вранці жук Торбинка, злізаючи з горища.

— Що ви там робили? — запитав здивовано Ферда.

— Спав, пане Муравлику. Ввечері мені не схотілося йти додому, то я собі виспався у вас на горищі!

І він повів Муравлика до ставка, розповідаючи дорогою про водолазів, підводні човни, великі змагання плавців і про все, що бачив у кіно. Проте, коли вони нарешті прийшли до ставка, жук Торбинка не наважився навіть ступити у воду. Він умочив лише пальчики ноги. Зате Ферда розігнався по стеблині рогози, ніби з трампліна, і гоп! Тричі перекинувся в повітрі млинком і пірнув у воду, наче стріла, навіть не здійнявши за собою жодної бризки.

Кілька комариків, які бачили це, дружно зааплодували йому. Оце клас!

Так можуть шугати у воду тільки жаби або принаймні чемпіони з плавання! Це вам не якийсь там неборак, котрий плюхає так, що аж бризки летять навколо, ніби від поливальної машини!

Коли Ферда виринув, він поплив наввимашки так прудко, що за ним аж хвиля вставала.

— Оце плавець! — похвалила його синя бабка. — Йому хоч зараз виступати на олімпіаді!

А Ферда тим часом ліг на спину, глибоко вдихнув повітря, склав руки на грудях, випростав ноги і отак, не рухаючись, плавав на воді.

— Гляньте лишень, не пливе і водночас не тоне! — загаласували вкрай здивовані комарики.

А Ферда наступної миті затис пальцями носа й пірнув головою вниз. На поверхні стирчала тільки мурашина гузка.

— Ха-ха-ха! — зареготали комарики так, що аж луна пішла навкруги, а їхні сестри-водомірки позбігалися захекані, ніби на гвалт. Пірнувши, Ферда підплив до однієї з водомірок і тихесенько полоскотав її по черевцю.

— Ті-ті-і, хи-хи! — пискнула водомірка й знялася в повітря. А Ферда підплив до другої і шкряб-шкряб її по черевцю. Водомірка не помітила Муравлика під водою і теж втекла з переляку.

Ну й весело ж було! Ферда нахлюпався й наполоскався досхочу, а коли виліз, то жук Торбинка все ще пробував воду. Мовляв, надто вона вже холодна. При цьому він розповідав трьом комарам про Ніагарський водоспад, якого бачив у кіно і до якого цьому ставкові нема чого й рівнятись.

Але заждіть, кого це Муравлик раптом побачив? Невже це правда? Він не вірив власним очам. Адже ген там, у траві, червоніли шати панни Сонечко!

Авжеж, то була вона. Рвала квіти в букет. Ферді аж дух перехопило. Ах, як йому захотілося сказати Сонечку щось хороше! Або чимось приємно її здивувати! Треба щось придумати гарне. І він придумав. Підійшов потихеньку до Сонечка ззаду і лясь! По-дружньому ляснув її по спині так, що панночка аж кевкнула.

І який дідько надав йому так учинити! Сонечко здійняла такий лемент, так заверещала, ніби її ножем різали. А потім як накинеться на Ферду!

— Ах ти ж капосний хлопчисько, замазуро нещасний, очі б мої тебе не бачили! Геть звідси! — лементувала вона так, що аж почали злітатися комарі, жуки та бабки. Навіть жук Торбинка припинив свої теревені, а коли побачив, що Ферда попав у халепу, то миттю зник.

Нещасний Муравлик хотів був заспокоїти Сонечко, пояснити їй, у чім справа, й ніжно взяв її за руку. Але панночка заверещала, ніби її оса вжала:

— На поміч, рятуйте, захистіть мене!

Наче й справді її ображали хтозна-як.

ЯК СЛИМАКОВІ СПОДОБАЛОСЬ, КОЛИ ФЕРДА ЧУХАВ ЙОМУ СПИНУ

Несподівано з луки на Муравлика налетіли чотири жуки-щипавки, чотири поліцаї. Вони сторчголовою попадали на землю, згорнули свої довгі прозорі крила в малі футлярчики за плечима й повихоплювали з піхов дебелі кії. Для остраху спробували їх на Муравлику, а потім гаркнули:

— Ти що тут витіваєш?

— Ох, панове поліцаї, на мене вчинили напад, — запхикала панна Сонечко. — Цей забіяка на мене накинувся.

Чули, що ця панна вигадала?

— Він підбіг до мене ззаду, та як штовхне, як штовхне...

Чули таку брехню? Адже ви знаєте, що Муравлик тільки раз плеснув її по спині!

— Він, мабуть, убив би мене, якби ці добродії комарики не прилетіли на поміч!

Яка ж це була неправда! А втім, комарикам сподобалось, що їх похвалили перед поліцаями, вони відразу набундючились і вдавали, ніби врятували від смерті сто Сонечок.

— То он який ти кавалер! — напустилися на Ферду щипавки. — Он що ти витворяєш, по очах навіть видно, який ти бешкетник!

Муравлик безпорадно озирався й не міг вимовити ані слова на захист.

— Ми тебе приборкаємо швидко! Не будеш більше бешкетувати!

Після цього один з поліцаїв дістав з торби наручники й надів їх Муравликові на руки.

— Арештувати його!

— Так, так, арештуйте його, панове поліцаї, — зраділа панна Сонечко. — Я розповім вам, що він іше тут витворяв.

Дивіться-но тільки, як ця панночка вміє намовляти!

— Адже це саме той, кого ви шукаєте, панове поліцаї! Це він запрягав тоді Слимака у візок!

От же ябеда ця Сонечко, і хто її тягнув за язик!

— То он ти який! — хором гукнули поліцаї до Муравлика. — Тепер ти заплатиш за все! А зараз гайда до Слимака! Ось хто зрадіє, що ми тебе схопили!

Щипавки розкрили свої футлярчики, порозправляли довгі крильця, схопили Муравлика під руки і — хур-р-р! — майнули до Слимака. А той саме простував до городу. Прочув, що там росте гарний салат, і поспішав, жадібно облизуючись, аж гидко було дивитись.

— Пане Слимаче, пане Слимаче, осьдечки він! Ми таки знайшли його! Відчиняйте швиденько, ми його у вас замкнемо!

Оце новина для Слимака! Він миттю зупинився:

— А покажіть-но його! — загорлав зловтішно, оглядаючи полоненого Муравлика. — Диви, який розбійник!

— Негайно замкніть його! — і Слимак задоволено відчинив двері своєї міцної хатки.

Тільки-но щипавки замкнули Муравлика, той почав гатити в двері ногами, грюкати кулаками, поривався тікати на волю, але не міг.

Він шкрябав, стукав, колупав стіни своєї в'язниці, та все марно. Зате старий Слимак був ще дужче задоволений, бо відчував приємний лоскіт за спиною.

ЧОМУ ВЕЛЬМИШАНОВНА СКАРЖНИЦЯ ДМУХАЛА НА КУЛЬБАБУ ТАК ОБЕРЕЖНО

Другого дня Ферду привели на суд. Закутого в кайдани, його вштовхнули до порожньої черепашки. Біля входу вже юрмився натовп комах. Вони штовхалися, натискали на передніх, зводилися навшпиньки й вигукували: «Це він, це він!»

У самій черепашці вже сиділи судді — три довгоносі жуки, а в кутку примостилися здивовані комарі, котрих викликано як свідків. Біля прокурора пишалася панна Сонечко. Тут належало бути й Слимакові, але він не вмів так спритно скаржитись, як Сонечко, та й, зрештою, він не вліз би до черепашки.

Тільки-но ввели Муравлика, найвищий носатий жук, що був за голову суду, подзвонив і, коли запала мертва тиша, підвівся й проказав:

— Починаємо суд над великим злочинцем, підбурювачем і негідником Мурашкою Фердою. Про його провини розповість нам вельмишановна панна Сонечко.

І вельмишановна панна Сонечко — напудрена, розмальована й модно вбрана — почала розповідати про те, як Ферда запрягав Слимака, як примушував його возити на посміх усім комахам, як подарував їй коника з візком, а той коник відразу ж утік, коли тільки вона спробувала відшмагати його батогом...

— Дозвольте запитати, за що вельмишановна панна скаргниця хотіла відшмагати коника батогом? — промовив суддя шанобливо.

— Він багато їв! — спокійно відповіла високоповажна панна скаржниця й додала, що тепер, мовляв, з вини Ферди вона тим візком не може їздити і він тільки заважає їй на подвір'ї. Потім обурено розповіла, як Муравлик напав на неї біля озера і як її врятували комарі, котрі можуть підтвердити все це перед високоповажним судом.

— То як, визнаєте себе винним? — гримнув суддя на Ферду.

Бідолашний Муравлик намагався все пояснити, але марно, бо комарі, горді з того, що про них говорять як про захисників, підтвердили все, що розповіла Сонечко.

Після цього принесли відквітлу кульбабу з шапкою білого пуху.

— Дмухніть! — наказав суддя Муравликові.

Ферда дмухнув щосили, і майже половина пуху обсипалась. Потім по черзі дмухнули носаті жуки. Облетіло ще трохи пуху. Потім дмухнула панна Сонечко, але так обережно, що жодна з пушинок навіть не ворухнулася.

Після цього порахували, скільки пушинок іще лишилося на кульбабі. Вийшло рівно двадцять п'ять.

— Слухайте вирок! — оголосив поважно суддя й знову підвівся. Всі припишкли й затамували подих, а суддя врочисто вів далі: — Мурашка Ферда дістане двадцять п'ять різок ззаду нижче пояса. Всі двадцять п'ять йому всипле кат Рогач, а присутніх гостей запрошуємо завтра прийти подивитись.

Присутні в залі зустріли вирок схвальним похвалюванням, а подекуди навіть почулися вигуки «браво!». Всі вже зарані тішилися з такого видовища. А Ферду тим часом відвели й знову замкнули у Слимака.

ЯК ЖУКУ БРОНЗІВЦІ НЕ ВДАЛАСЯ РАДІОПЕРЕДАЧА

Трибуна, щойно збудована з нового, ще запашного дерева, була вже вщерть заповнена, а навколо стояла сила-силенна глядачів. Як тут було гарно! Золоті мушки, жуки в червоних, синіх, фіолетових шатах, строкаті картоплянки, пані Бджола, вся припудрена жовтим пилком, і, звичайно, панна Сонечко теж. Вона сиділа в окремій ложі.

Нагорі була кабіна жука Бронзівки — уславленого радіокоментатора. Він повинен був вести репортаж по радіо, а поки що смоктав м'ятну цукерку, щоб мати добрий голос.

Долі юрмилися звичайні жуки – брудні й запорошені, різна гусінь і черв'яки. Посеред майдану стояла велика лава, схожа на стіл, покритий великою скатертиною. Скатертина звисала аж до землі.

Це було місце кари. Поряд стояли майстри-ковалики, що зробили цю лаву.

Невже ковалики? Як же так?

Придивіться уважніше, адже це ті самі ковалики, які завжди помагали Муравликові в його роботі!

Ах ви зрадники! Він так вас любив, а ви змайстрували йому ешафот?

Та раптом юрба загомонила, цікаві почали озиратися, ставати навшпиньки й гукати: «Ведуть, ведуть!»

Муравлик ішов блідий мов крейда, а за ним простував жук Рогач із замашною різкою.

Перед лавою Муравлик помітив коваликів і здивовано поглянув їм просто в обличчя, але ті вдавали, що його зовсім не знають, і лише закліпали очима, ніби очі були в них запорошені.

– Ану, лягай на лаву! – наказав Рогач Муравликові.

Ферда мусив лягти, а ковалики прив'язали його до лави, щоб він менше крутився, коли почнуть його бити. Муравлик знову пильно подивився їм в обличчя, та ковалики наче вперше його бачили – тільки кліпали очима, ніби очі були в них запорошені.

– Все готово? – запитав нарешті Рогач.

– Все, – відповіли ковалики й виструнчились осторонь. Тільки один з них на мить нахилився над лавою і щось шепнув. Але ніхто цього не помітив.

А тепер послухаймо, що тим часом говорив по радіо Бронзівка:

– Алло, алло, саме цю мить Рогач бере в руки чималу різку. Це дебелий парубок, і я не хотів би скуштувати жодного з його ударів, не те що всі двадцять п'ять. Увага, увага. Рогач саме наміряється до першого удару, а красуня Сонечко цей час дістає хустинку, щоб втерти носа. Увага, увага, Рогач уже... О-о-о-йой! – вигукнув диктор і зацікавився на якусь мить.

З репродукторів почувся лише тріск, якісь вигуки, метушня, і тільки згодом знову залунав голос Бронзівки.

– Прошу пробачити, шановні слухачі, за вимушену перерву. Трапилось щось неймовірне, і я ще досі не можу опам'ятатись. Коли Рогач замахнувся, щоб

ударити підсудного, й різка вже ось-ось мала стьобнути, лава раптом підстрибнула й разом з підсудним Мурашкою Фердою полетіла геть.

Знизу ми помітили, що під лавою мелькнув зелений коник, який, напевне, заліз туди навмисно, а тепер дременує разом з Фердою. Внизу піді мною страшенна паніка. Ковалики, що допомагали катові, у метушні попадали йому під ноги, і Рогач, замість шмагонути лозиною Муравлика, добре потяг нею панну Сонечко. Якийсь черевань, що сидів біля неї, так налякався, що впав, задригавши ногами, й запорошив обличчя панни Сонечко.

Два водолази підхопили панну Сонечко під руки й мерщій потягли до ставка, щоб змити з неї пиліку. Панна Сонечко пручається, верещить, не хоче купатись, а жук-черевань виправдовується, що, мовляв, це сталося ненароком.

Комашня внизу кричить, щоб повернули плату за квитки, хоч ніхто їх і не купляв, а черв'як нарікає, що набрався від когось бліх. Ось між хробаками зчинилася бійка, вони вже попадали...

На цьому радіо раптом замовкло. Мабуть, хтось перетяв Бронзівці дрота.

ЩО Ж, ВЛАСНЕ, СТАЛОСЯ?

Ферда не міг збагнути, що з ним діється. Він відчував тільки, що лава разом з ним здійнялася вгору, хур-р-р — летіла якусь мить, потім підстрибнула ще вище й нарешті приземлилася. Пута на Ферді попустилися — то коник перегриз їх.

Можете собі уявити, як був здивований Ферда, коли побачив, що приручений коник, який втік від Сонечка, тепер знову стояв перед ним. Зворушений до сліз Муравлик обняв коника за шию, як тоді, коли вранці побачив його перед своїм порогом. Від хвилювання Ферда не почув навіть, як над ним щось захурчало і біля нього опустилися два ковалики.

Муравлик обернувся до них лише тоді, коли вони його запитали:

— То як, вам сподобалось?

Муравлик нічого не розумів. І не дивно, бо звідки йому було знати, що то ковалики все підстроїли так, аби ніхто ні про що не рознюхав. Лише тепер вони все пояснили.

Отже, ковалики як досвідчені майстри самі запропонували зробити лаву-ешафот для Муравлика. Суд погодився, а ковалики нишком привели Муравликового скакуна й заховали під лавою. Коли Рогач замахнувся різкою, вони шепнули: «Гайда!» — коник стрибнув і накивав п'ятами. Оце й усе.

Але для Муравлика, радили вони, буде найкраще, якщо він негайно залишить ці краї. Рогач затаїв на нього велику злість і, напевне, спробує помститись.

Слимак теж як не лусне спересердя. Кажуть, що він набрав у свою хатину цілу зграю озброєних розбишак з якихось невідомих комах і вирушив на пошуки Муравлика. А носаті жуки, судді, зрозуміло, вже видали наказ про арешт Муравлика й оголосили про це по радіо, а тому найкраще Ферді зникнути.

Муравликові це дуже не сподобалось, але кінець кінцем він таки змушений був визнати, що ковалики радять добре.

— Нехай буде так, але на прощання давайте хоч улаштуємо гучний банкет, — вирішив він нарешті.

— Гарзд, улаштуємо! — гукнули захоплено ковалики. — Тільки доручить це нам, ми про все подбаємо.

І одразу ж полетіли кудись.

ПРО ВЕЛИКИЙ НІЧНИЙ БАНКЕТ

Ферда теж не гаяв часу, заходився майструвати лави й столи. А гості вже почали збиратися. Ковалики привели кількох бджіл з торбинками, повними медових калачів. З'явився й Цвіркун, тягнучи за собою радіоприймач. Він захекався так, що ледве дихав. Сівши на лаву, шановний пан Цвіркун попросив чогось напитись.

Але напоїв поки що не було. Зате якийсь ласун приніс на спині величезну гусінь, відгодовану, мов поросю, хоч зараз у піч.

Про банкет якимось дізналися комарі. Їм було дуже ніяково, що вони пішли на поводиті в Сонечка й наклепали такого на Муравлика. Вони самі попросилися грати на банкеті, аби тільки Муравлик пробачив їм.

— А й справді, — сказав Муравлик, — нехай пограють, адже можна по черзі — трохи радіо, а трохи комарі.

Та ось прибули вже й напої. Джмелі принесли величезні бочки, повні чудесного медку. Можна було починати банкет.

Прийшли на банкет і червоні лісові козачки. Вони пекли гусеницю й розносили калачі.

Коли заграла музика, почалися танці. Ферда танцював із Бджолою, Цвіркун пішов у коло з нічним метеликом, що теж сюди заблукав, а ковалики та джмелі крутилися з червоними козачихами.

Ах, як спочатку соромились і червоніли козачихи, та згодом вони розійшлися й вертілись, мов дзиги. Найбільше рум'яніла їхня матуся, і це всім дуже подобалось. Тому її запрошували частіше від інших. Раптом, невідомо звідки, з'явилися золотаві світлячки й закружляли, дивуючись з веселощів.

І тому, що свято їм дуже сподобалось, вони світили гостям цілісіньку ніч.

Коли всі наїлися й натанцювалися досхочу, почалися ігри. Гралися в гусей і сірого вовка, в піжмурки, сліпу бабу, подоляночку, павука й мух аж до самого ранку.

ПРО ВЕЛИКІ ЧАРОДІЙСТВА ПАВУКА ПОДОРОЖНИКА Й ПРО РОЗЛУКУ З ФЕРДОЮ

Ну, а тепер почалося найцікавіше. Ковалики привели павука Подорожника. Цей штукар був у фраку, з циліндром на голові, наче фокусник з естради. Але ж це й справді був фокусник! Він почав не гаючись.

Виліз на стілець, закачав рукава й мовив:

— Вельмишановні громадяни, прошу вас пересвідчитись, що в руках у мене нічого нема! Тільки прошу подивитися зблизька!

Якийсь ковалик підійшов ближче й почав придивлятися, а фокусник тим часом витяг у нього з носа дві кісточки доміно. Присутні вибухли сміхом, а ковалик від жаху аж заляк.

— Хто ще хоче подивитись?

Насмілилось одне козаченя. Власне, воно не само насмілилось, а його підштовхнули наперед два комарики, і козаченя стояло тепер геть червоне, аж пашило, перед чародієм.

— А чекайте-но, що це у вас за вухом? — каже Чародій і тягне щось у козаченяти з вуха. Козаченятко аж завмерло, адже в нього там нічого не було, а присутні качалися зо сміху. Ось чародій починає щось розгортати. Що? Звідки? Це був слинявчик, зелененький у білу крапочку.

— Заждіть-но, заждіть!.. — вигукує знову чародій і тягне з другого вуха козаченяти жовту хустинку, а з носа — черевички, та ще й питає:

— А що то у вас у рукаві? — Він заглядає в рукав і дістає звідти маленького метелика з жовтогарячими крильцями й пускає його в повітря.

Усі присутні не вірили власним очам, аж роти пороззявляли з подиву.

— А тепер покажемо головний фокус! — вигукнув чародій і заклав руки за спину. Він злегенька підняв свій фрак і нахилив голову. Навколо запала мертва тиша. Спершу ніхто нічого не бачив, але за мить усі загомоніли разом:

— Погляньте, погляньте!

Над павучком здіймалася вгору якась хмаринка.

Хмаринка набухала й набухала, поки всі побачили, що вона зіткана з тонесеньких павутинок і нагадує собою щось подібне до повітряної кулі.

Це, й справді була повітряна куля, що трималася на тонесеньких линвах. Павучок заплів до них маленьку дощану лавочку й запросив Муравлика сісти на неї. Як тільки Муравлик там примостився, серед принишкої публіки почувся радісний гомін.

— Ура-а! — загукало товариство, і ніхто навіть не помітив, як повітряна куля з Муравликом одірвалася від землі. А коли нарешті помітили це, повітряна куля вже мчала, підхоплена вітром.

Муравлик стояв на лавочці й прощально махав хустинкою.

— Куди це він? Куди? — перепитували одне в одного вкрай здивовані жуки й комахи.

— Ген-ген далеко, шановні, дале-еко! — пояснювали ковалики.

— Та він же навіть не попрощався з нами! — бідкалось усе товариство.

— А навіщо те прощання! І для нього, і для нас краще, що він майнув відразу, без прощання. Можливо, що він дістанеться додому, щасливо заживе між своїми! — втішали всіх ковалики.

— А-я-яй, та я ж забула навіть подякувати йому за цей слинявчик, — заголосила збентежена козачиха, пориваючись бігти за повітряною кулею.

— А я не подякувала йому за хустинку й черевички, — розпачливо гукала друга і теж хотіла кинутись слідом за повітряною кулею.

— Облиште, все одно вам не наздогнати її! — зупиняли їх ковалики.

— Адже вона вже далеко, — докинув і коник-стрибунець.

І це була правда.

Повітряної кулі вже не було видно. Всі гості потиснули одне одному руки й пішли собі по домівках. Лишилися тільки червоні козаченята-прибиральниці. А Муравлик тим часом усе летів і летів. Що зичили йому ковалики? Можливо, він таки дістанеться до своїх і заживе щасливо.

* * *

Того дня комарі зустріли біля ставка панну Сонечко. Вони сховалися за кущ, нарobili з мулу кульок і, коли вона проходила повз них, наліпили їй ці кульки на спину, де замість семи краплинок стало штук з п'ятнадцять.

Ох і рюмсала ж та панночка!

Кожен живе по-своєму. І нікому вареники самі до рота не летять. Ферда в цьому переконався. Тому до роботи в нього аж руки свербіли.

ЩО ПОВАЧИВ СПРОСОННЯ ФРАНТИШЕК

Тут було стільки хлоп'ят, що ви й не полічили б. Жили вони під лісом, біля річки, в наметах, і якраз проти табору сходило сонечко. «Стук, стук, стук!» — стукало сонечко по полотняних наметах, але всередині ще всі спали. На осонні стояв начальник табору із зовсім ще малим хлоп'ям.

— Ну швидше, давай! — підганяв начальник півголосом.

Тоді малий хлопчак почав:

— Ту-ру-ру... кхи, кхи...

— Не так. Знову вона в тебе кашляє. Давай ще раз.

— Тру... і-гі-гі-гі-гі-і-і...

— Ой-ой-ой, вона ірже, як кінь. Спробуй іще раз!

— Та-дра-та-дра-брррр...

— Ой, тепер вона бурчить, як бормашина. Ти що, розучився сурмити?

— Та-дра-та-дра-там-тідрата-тідрата-ті!..

Нарешті! Тільки тепер пощастило малому засурмити підйом так, що сурма в нього не кашляла, не іржала й не бурчала. Задоволений хлопчик обтер собі губи й став струнко поруч начальника.

З наметів почали виглядати скуйовджені голови, а потім вилазили й самі хлопчачки, бігли до води й милися так, що аж бризки летіли. Начальник табору був задоволений.

Аж тут хтось прибіг і пожалівся:

— А Їрка закинув моє мило у воду.

А інший:

— А Беда сякається у воду.

А ще інший:

— А Ладя трубить у воді, як слон.

Але начальник ніби й не чув жодного ябеди. «Хай собі хлоп'ята побешкетують, — думав він, — аби тільки добре вмилися».

Коли це прийшов іще один ябеда:

— А Франтішек досі спить!

Тут начальник стрепенувся. І одразу ж крикнув:

— Хлопці, сюди! Візьміть кожен мисочку й наберіть у неї води! І всі — за мною!

А сам набрав води в казанок, щоб більше було. За ним до Франтішкового намету пішли навшпиньки хлопці з повними мисками. Начальник потихеньку відкрив намет, і ті, що були ближче, хлюпнули на сонного водою.

— І-і-і! — запищав Франтішек і вискочив з намету. Хотів од хлопців утекти, але спотикнувся, заплутався й упав навznak. І тут же дістав душа від начальника, такого, як злива; вода затекла йому в очі, в носа й рота.

Мокрий Франтішек дригав ногами й руками, потім протер очі і тут раптом перелякано витріщив їх, швидко виплюнув воду з рота й закричав, показуючи на щось у небі:

— Хлопці, хлопці, гляньте, що це!

Всі підвели голови й подивилися вгору. Що це? Що це? Там щось летіло. Таке сірувате, невиразне, з чорною плямою посередині. І начебто падало на землю.

— Це повітряний корабель. Він падає! — крикнув мокрий Франтішек. — Гайда до нього!

І як був, у самій сорочці, кинувся перший до повітряного корабля.

ПРО НАЙГОЛОВНІШЕ МИ ЗАБУЛИ

Яка ж у мене дірява голова! Я ж бо забув сказати вам найголовніше! Тільки тепер, коли подивився на ці рудуваті голови з вусиками, згадав: адже то були ніякі не хлопчаки, а руді мурашки!

Правда, це були молоді руді мурашки, яких їхні тата й мами послали до табору, щоб вони там загартувалися, навчилися слухатись, працювати, грати на сцені й прибирати за собою.

А тепер вони вихором мчали за повітряним кораблем, що поволі падав. Його вже було добре видно. Це була повітряна куля з павутинок, на яких літають по цілому світі маленькі павучки.

Але хто то на ній сидить? Якась темна істота. Здається, сажотрус, що літає над димарями. Ой, ні, це ніякий не сажотрус, це просто чорний муравлик!

Якби ви тільки чули, як закричали наші хлопчаки, коли побачили, що це — чорний муравлик! Вони впіймають його й гратимуться з ним! Удаватимуть, ніби взяли його в полон. Він налякається й, може, навіть тремтітиме від жаху, а вони будуть тішитись.

От-от повітряна куля спуститься на землю. Уже чорний муравлик готується стрибнути. Може, ще й утече від них! Хлопці з табору закричали, аж дерева затремтіли.

Чорний муравлик справді зіскочив і кинувся тікати. Ой! Він утече! Ото буде сором!

І таки був би втік, справді, втік би від них, якби не начальник. Сам начальник нахилився й підняв якийсь дивно загнутий дрючок, схожий на

бумеранг — знаряддя австралійських дикунів. Начальник покрутив над головою того дрючка й кинув. Бумеранг просвистів у повітрі над юрбою переслідувачів, випередив її і раптом — бах! — підтяв чорному муравликові ноги. Хлопці з табору переможно закричали, й замурзаний Франтішек перший стрибнув чорному на шию. Інші схопили муравлика за руки й ноги, а найменший з них — за вусики.

— Не бійся, друже! Ми тільки трохи пограємося з тобою! — сказали вони йому стиха.

Ох, як той чорний муравлик борсався! Підвівся — й струсив з себе половину рудих мурашок. Хвицнув ногою — й відкинув усіх, хто за неї вхопився. Але не встиг він хвицнути другою, як тут перед ним став начальник, а той був такий дужий, що чорний муравлик не зміг уже ворухнутися.

ЩО ЗРОБИМО З ПОЛОНЕНИМ?

І ось руді мурашки повели його до табору. Хлопці весело стрибали круг нього, підштовхували один одного і, як змовники, шептались між собою:

— Що ми з ним зробимо?

— Він служитиме нам, — тішився Славик.

— Буде прибирати в нас перед наметами, — додав Зденда.

— Застилатиме нам ліжка! — докинув Мірек.

— Носитиме нам дрова й розпалюватиме вогонь! — радісно засміявся Їрка.

— Дбатиме про харчі, варитиме, митиме посуд! — вигукнув Павлик.

— Годі! — зупинив їх начальник. — Не буде він нам слугувати! Усе ви повинні робити самі! А щоб ви добре запам'ятали це, Зденда поприбирає перед усіма наметами, Мірек позастеляє всі ліжка, Їрка тиждень носитиме дрова, а Павлик цілий тиждень митиме посуд. Варити йому не дозволимо. Ото б він наварив! А Іван із Славиком сьогодні ввечері почистять усім своїм товаришам черевики!

— А що ж тоді робити з чорним мурашкою? — спитали хлопчак.

— Нічого не будемо з ним робити. Пошлемо його в світ широкий. Зробимо це так, — промовив начальник зовсім тихо, — нібито ми його продали.

Хлопці замовкли й здивовано глянули на свого начальника. Продати? Наче якусь річ? Але ж мурашок не продають! Та якщо це придумав наш начальник, то гаразд, побачимо.

НАМ ТРЕБА ПОДИВИТИСЯ НА ОДНОГО ДЯДЬКА

Тож нехай хлопці клопочуться цим, а нам треба подивитися на одного дядька. Трохи віддалік, у густій траві, шкутильгав волохатий, смугастий дядько з великою трубою на спині. В руці він тримав папір з оголошенням: «У джмелине гніздо потрібен добрий сурмач». А сам увесь час бурчав і лаявся.

— Проклята дорога! Хоч би стежку пристойну зробили тут! Увесь час дряпайся на щось, або через щось перелазь, або під щось підлазь! Та ще й з оцією дурною трубою. Навіть повернутися не можу!

Раптом він ступив на грубелезне стебло й — геп! — упав просто на трубу та ще й ударився головою.

— І як я міг ускочити в таку халепу — найнятись у цю далечінь? Ніби вони самі собі не могли сурмити! — лаявся він, вирівнюючи мідь пом'ятої труби. — А все через те, що я зголосився на цю об'яву, й через те, що мені заплатили наперед! Тепер щодня вставай перший, буди гніздо чужих джмелів та ще й терпи від них усього, коли вони не хочуть уставати!

Тут він знову послизнувся, аж у нього в кишені забряжчали гроші.

— Якби хоч хтось допоміг мені з оцією дурною трубою! Я вже ледве чалапаю.

Чи ти бачиш, джмелі! Мовляв, буди їх. Коли джмелі влаштують гніздо, то вибирають собі сурмача, і той повинен щоранку сурмити, аби вони не забули вилетіти на роботу в поле чи на садові дерева. Тож і наш Джміль із трубою мусив будити їх.

А ось тепер він зупинився біля табору й дивився, що там діється.

Серед табору між наметами стояв чорний муравлик, прив'язаний за ногу до щогли. Коло нього купчилися хлопчаки, цікаві, що буде далі. На щоглі над чорним бранцем було прибито об'яву: «Дешево продається».

Джміль пройшов між наметами. Хлопці принишкли, як мишенята.

— Гм, гм, — бурчав Джміль. — Ви продаєте цього хлопчагу? Мені б він придався. Саме такого я й шукаю.

І підійшов до прив'язаного муравлика.

— Що ти вмієш? — спитав у нього.

— Все! — покійно прошепотів чорний муравлик. — Умію будувати, носити, лагодити...

— А диви-но! Це було б добре! — забурчав Джміль. — А сила в тебе є?

І почав обмацувати муравликові м'язи, спершу на руці, потім під пахвами. Ой-ой-ой, як лоскітно! А муравлик не міг навіть поворухнутись. Потім Джміль помацав йому пальцем коліно, під коліном і спробував ступні, чи досить тверді. І-і-і-і, як лоскітно! А коли Джміль тицьнув його під ребра, чорний муравлик не витримав і голосно засміявся:

— Хе-хе-хе, та ти веселун! — задзижчав Джміль. — Треба тебе купити. Носитимеш мені трубу.

Заплатив за чорного муравлика скільки треба було й повів за собою.

Хлопці стояли збентежені. Чорного муравлика таки продали!

А начальник табору потер собі руки й гукнув іще:

— Гей, дядьку! То ви купили Муравлика Ферду!

Так, Муравлика Ферду, який усе вмів, до всього брався, нічого не боявся й до всього ставився поважно.

«Тепер треба служити, нічого не вдієш! — подумав собі Муравлик Ферда й покійно пішов за Джмелем. — Але чекайте, я з цієї халепи ще вирвуся!»

ЯК ДЯДЬКО ДЖМІЛЬ БИВСЯ ОБ ЗАКЛАД

Мусимо признатися, що наш Джміль був поганий джміль. П'ятірку з поведінки ви б йому не поставили. Ба навіть четвірку. Цей Джміль був такий собі дядько «ледве-ледве на трійку». Він не дбав про нектар для свого гнізда — дбав лише про те, аби сам напився.

Тільки-но Джміль повісив трубу на шию Ферді (але ж і вигляд мав Ферда з тою трубою!), як притьмом побіг до квітки.

— Побиймося об заклад, Фердо, що я вилізу на цю квітку на самих руках! — закричав він задиристо й одразу ж ухопився за стебло самими руками. І справді, не торкаючись ногами, зіп'явся аж нагору.

Ферда уважно дивився. Поправляв на плечі трубу й голосно висловлював своє захоплення, аби потішити Джмеля. Але нараз він побачив, що Джміль на квітці занурив хоботок у келишок і випив увесь нектар, який там був.

«Ач, хитрюго, видно, ти не так хочеш тренуватися, як пити! — сказав собі Ферда.— Ну, гаразд, нехай буде по-твоєму».

Дядько «ледве-ледве на трійку» після доброго ковтка облизавсь і вже став біля другої квітки.

— Побиймося об заклад, Фердо, що на цю квітку я вилізу задом наперед, униз головою!

«Ти хитрий Джміль, — подумав собі Ферда. — Але гаразд, я тебе потішу».

І вголос сказав:

— Це неможливо, пане Джмелю, цього ще жоден джміль, жоден жук не міг зробити. Таке було б до снаги хіба що ракові — рак лазить задки, але ж він не може сп'ястися на квітку.

— Побачиш, що я це зможу! — задзижчав Джміль і, справді, за хвилину був нагорі й знову, звичайно, напився. І не раз. На стеблі була ціла китиця келишків, повних нектару, й Джміль геть усі їх вилизав, до останньої краплини.

«Об який іще заклад битиметься зі мною цей дядько «ледве-ледве на трійку»?» — подумав Ферда, коли побачив, як у Джмеля горять очі і як він, хитаючись, іде до дальшої квітки. Аж тут почув:

— А п-побиймося об з-з-заклад, Фер-фердо, що я на т-т-ту квітку-вітку вилі-лізу носом! — патякав Джміль біля третьої квітки.

— Цьому я вже ніколи не повірю! — вигукнув Ферда.

І справді, цьому він не вірив. Де ж би таки джміль зміг лізти носом? Мабуть, уже й не знає, що говорить.

А дядько вже й справді не говорив. Він співав:

— Тричі по три — дев'ять, а хто гуде — ведмідь!

І раптом почав сперечатися сам із собою:

— А чому це ведмідь? Адже джміль — також гуде! А чи може ведмідь лізти носом? Не може. То тільки я носом...

А насправді він був радий, коли Муравлик допоміг йому вилізти на квітку звичайнісіньким способом.

Нагорі дядько пив. Довго пив. А коли допив, то знову почав колобродити:

— Побиймося об заклад, Фердо, що я стоятиму на голові до шістдесяти!

— Ну, тоді, пане Джмелю, вам можна йти працювати до цирку! — під'юджував його Ферда, бо самого брала цікавість, як то воно буде.

— А я це зроблю ще краще! Ну, лічи! — розхрабрився Джміль і став на голову.

— Один... — почав лічити Ферда, але не встиг він сказати «два» — Джміль упав на траву. А коли Ферда сказав «три» — Джміль спав як убитий.

ПРО ТЕ, ЯК ДАРЕМНО ПРИЇХАЛИ ПОЖЕЖНИКИ

Що ж тепер? Тепер Ферда міг би кинути цього безтурботного бешкетника. А що ж тоді буде з Фердиною службою? Адже Ферді треба виконати свою роботу.

«Що, коли його збудити? Мабуть, він зрадіє», — сказав собі Ферда й приклав трубу до вуст. Добре надув щоки й засурмив сплячому дядькові у вуха те єдине, що вмів: «Трааа-тааа! Трааа-тааа!» Вийшло так, наче пожежники їдуть.

А Джміль на те тільки повернувся й забурмотів:

— Тричі по три є ведмідь, а хто гуде, той джміль.

І спав собі далі.

Ферда знову засурмив: «Трааа-тааа! Трааа-тааа!» — наче їдуть пожежники.

Джміль тільки прошепотів:

— Хто гуде — той дев'ять...

І навіть не ворухнувся.

Ферда знову приклав трубу до вуст, але засурмити не встиг. Бо тут сталося таке, чого ніхто не чекав. Від лісу раптом долинуло зовсім слабенько: «Трааа-тааа!» Ніби луна. Якусь хвилину було тихо, а потім почулося трохи голосніше, а тоді й зовсім голосно: «Трааа-тааа!» Це вже була не луна.

З лісу вихопився віз пожежників, запряжений червоними кониками, а на возі сиділи жучки-тріскунці з пожежницькими шоломами на головах, — і просто до Джмеля.

— Ось де горить! — закричали тріскунці.

Не встиг Ферда їм і слова сказати, як вони почали щосили лити воду з шлангів Джмелеві на спину.

Вони подумали, що то — вогонь! Коли б вони почекали, Ферда їм міг би пояснити, що в усіх чорних джмелів на спині є така жовтогаряча пляма, яка наче горить. Але тріскунці вже поливали з шлангів так, що й мертвого збудили б.

Джміль підскочив як опечений. Він тяжко образився й уже не хотів навіть бачити Ферду. Віддай, мовляв, сюди трубу, я тебе знати не знаю! Ач який — одразу ж на мене пожежників кликати! І не встиг Ферда опам'ятатися, як Джміль продав його першому ж, кого побачив, — жукові-жужілці М'ясолюбові. Й Ферда знову думав: «Треба тепер слухатися жука-жужілки», — і пішов за тім покірно, мов ягня.

ЯК НЕ МОЖНА ПОВОДИТИСЯ З РУШНИЦЕЮ

Через плече в жука-жужілки М'ясолюба висіла величезна рушниця, на ногах він мав мисливські чоботи-скороходи, а на спині в нього погойдувався патронташ.

— Іди, йди, — підбадьорював М'ясолюб Ферду. — Я заведу тебе в мою квартиру, а ввечері підемо на полювання. Ворушись, не відставай, моя хата недалеко.

І пішов у своїх чоботях-скороходах уперед, а Ферда мусив бігти поруч, щоб устигати за ним.

— Гей, ти, візьми в мене оце! — жук раптом кинув Муравликові на плечі свою рушницю, а за рушницею й патронташ. Ой, які ж вони були важкі! Тепер бігти поруч з довгоногим жуком було ще важче.

— Гей, ти, як там тебе, а чи вмієш ти апортувати? — обернувся жук на бігу до Ферди.

— Апо... що? — заїкнувся Ферда, ледве зводячи дух.

— Апортувати. Ну, приносити звіра. Приносити, як пес, хазяїнові те, що хазяїн застрелить, — роздратовано сказав жук. — Не розумієш? Я тобі поясню. Поглянь! Коли мисливець побачить якогось звіра, він бере рушницю й стріляє. Бабах! Звір падає, а пес біжить по здобич, бере її в зуби й приносить. Це називається апортувати. І ти теж будеш так робити. Зрозумів?

— Угу... — мугикнув Ферда, якому рушниця вже добре намуляла плечі.

— Що — угу? Як — угу? Але ж ти некмітливий! Поглянь, спробуємо разом. Я вдаватиму з себе звіра, а ти ніби застрелиш мене. Ну, а потім — будеш псом! То починаймо!

Жук М'ясолюб нахилився до землі, підняв угору вусики й почав удавати з себе оленя. Пасся, гордовито походжав по траві, — словом, поводився, ніби той цар лісів.

Ферда тоді вдавав з себе мисливця. Нахилив величезну рушницю, націлився на оленя і...

— Ба-бааааах!

Оце був постріл! Ферда гепнув на землю — так його вдарило прикладом.

Він геть забув, що рушниця може бути набита.

А чи не вбив він жука? Замалим не вбив. Коли дим розвіявся, стало видно, що жук очманіло сидить на землі. Набій пролетів йому біля самісінької голови. Ще й досі один вусик у жука гудів, як дріт під вітром.

— Недотепо! — зашипів він, страхітливо поводячи очима. — Ти ж міг мене вбити! Чи ти мала дитина, що тобі кортить стріляти з кожної рушниці? Хіба ти не знаєш, що з рушницею жартувати не можна? Що порядна людина навіть ненабитої рушниці або пістоля ні на кого не націлить? Навіть тоді, коли палець не тримає на гачку? Чуєш? Ніколи!

Аж тепер жук трохи оговтався й сказав уже миролюбніше:

— Якби я знав, що ти такий нерозумний, ніколи б не дозволив тобі навіть доторкнутися до рушниці. Обіцяй мені, що це ніколи не повториться!

— Не буду, чесне-пречесне слово, не буду! — обіцяв Ферда, тихенько гладячи свою щоку, яка ще боліла від удару прикладом.

— Чуєш? Більше ніколи ні на кого ані рушницею, ані пістолетом не націляйся! Бо хто його знає, що може трапитись. Я хотів, аби ти тільки вдавав, що стріляєш. Доведеться повторити все знову.

ЯК НЕ МОЖНА АПОРТУВАТИ

Жук М'ясолюб знову став навкарачки й почав стрибати. Цього разу вдавав із себе зайчика. Стриг вусиками, наче вухами, сідав на задні лапки, трохи скубав траву й знову стрибав.

Раптом Ферда тихесенько гукнув «бум!» — і жук упав на землю, наче мертвий. Тоді Ферда став удавати з себе пса. Відклав рушницю з патронташем і почав

гавкати: «Гав, гав, ав, кніф, міф, шніф!» — зовсім як собака, в якого зривається голос. І, підбігши до жука, «собака» дико загарчав, стрибнув і вкусив його за ногу.

— А-ааааа! — заревів жук. — Який же ти недотепа! І що це тобі заманулося?

— Я хотів того зайця, пане мисливцю, загризти, — виправдувався Муравлик.

— Таке! І саме за ногу! Зайцеві треба перегризати шию! — розсердився жук, але одразу ж схопився за шию, щоб Ферда, бува, не кинувся на неї. — Ти в мене великий мудрець! Отак з тобою гратися! — додав іще жук, і вони пішли далі. Жук сягнистим кроком, а Ферда — підтюпцем біля нього. Там, унизу, під каменем, у жука була комірчина й ліжко.

— Тепер поспимо. Поки прийде вечір, ми встигнемо подрімати, — знову наказав М'ясолюб, лягаючи в ліжко. — Я полюю здебільшого вночі. Ти теж лягай тут, біля хазяїна.

Ферда одразу ліг на голу землю й швидко заснув, щоб на нічні чати мав достатньо сили.

ПРО ТЕ, ЯК ФЕРДА ДОПОМАГАВ ПОЛЮВАТИ, Й ПРО ЛИХУ НАРЕЧЕНУ

Справді, жук М'ясолюб був, як і всі жуки-жужілки, нічний мисливець. Увечері він виходив полювати на жучків, які забули піти спати й досі не сховалися, на дощовиків, на слимаків. Ловив кожного, на кого натрапляв. Підповзав, ховаючись за камінцем або травою, і — ба-бах!

Ферда миттю біг по здобич, а ненажера жук М'ясолюб усе їв та їв. Потім вони відпочивали хвилину — жук куняв трохи, — а тоді знову йшли полювати. Хто цього не бачив, той ніколи не повірить, який той жук ненажера і скільки він може з'їсти за ніч. Навіть отакеного слимака подужав з'їсти, перше ніж на світ благословилося.

Ферді в жука жилося добре. Він швидко всього навчився. Обережно носив рушницю й патронташ і старанно апортував. А ходити щодня на полювання — це кожному сподобалося б. Та до того ж на полюванні траплялося багато всяких пригод.

Ферда, мабуть, і досі залишався б у жука, якби одного разу жук-жужілка не привів додому молоду наречену. Ще здалеку жужілка крикнув Ферді:

— Гей, веду тобі твою нову пані, сьогодні ти лишишся вдома, бо завтра я одружуюсь!

Ферда лишився вдома й допомагав прибирати. А прибирати було що. У Ферди вже боліли руки, а в пані жучихи — голова.

Та сталося лихо. Пані жучиха за роботою зголодніла. І це був кінець. Жучиха їсть так само багато, як і жук. Спочатку вона тільки облизувалась, потім голодними очима зиркнула на Ферду й зрештою погналася за ним.

Ферда не став її чекати, а бігом до дверей. Вона — стриб! — за Фердою. Ферда — шмиг! — у неї попід руками праворуч. Вона за ним слідом праворуч, а він — шусть! — ліворуч. Вона ліворуч, а Ферда їй під ноги і з дому геть. Побачив Ферда, що справа кепська, й чимдуж побіг далеко-далеко.

Ще ніколи жоден мурашка так швидко не бігав. Біг він по камінню, біг по траві. Раптом — хруп! — травинка під ним зломилася. Ферда впав на землю. «Зараз жучиха мене схопить», — подумав. Та вона не встигла ще добігти, а він уже мчав далі. Зненацька на Ферду впала шишка, мало його не задавила. «Ага, кидає на мене шишками!» — затрусився він. Але нічого йому не сталося, й він тікав далі, поки вскочив у болото. «От вона й схопила мене!» — зойкнув Ферда. Але то не пані жучиха схопила Ферду, то жук М'ясолюб витягав його за хустинку з болота.

— Щастя, що я саме тут нагодився. З чим до мене біжиш, друже?

Жук був трохи здивований, коли Ферда, ще геть переляканий, розповів, що тікає з дому від лихої М'ясолюбової нареченої.

— Шкода, — засумував жук. — Шкода, але нам з тобою, Фердо, доведеться розлучитися. Лишатися надалі зі мною тобі не можна — або тебе з'їсть моя жінка, або ти довіку муситимеш ховатися. Краще відведу я тебе до дядька плавунця.

І він тут же продав Ферду за два жаб'ячих стегенця плавунцеві Страширибкові.

ЯК ФЕРДА ПОМПУВАВ У ПЛАВУНЦЯ Й СЛУХАВ ВІРШИКИ

Жук-плавунець Страширибка — пан з товстими руками й дуже волохатими ногами в довгому брунатному пальті зі світлою оторочкою — мовчки підвів Ферду до води, де на березі стояла помпа. Така малюсінька помпочка, що я б з нею грався цілий день. Показав на неї Страширибка й сказав тільки:

— Помпа!

Потім двічі качнув — буль-буль-буль! — у воду з помпи полетіли великі бульбашки. Цією помпою качали не воду, а повітря, яким дихають плавунці під водою. Потім плавунець Страширибка показав на мотузочок від дзвоника, який звисав аж у воду, й сказав:

— Задзвоню — почнеш помпувати. Зрозумів? — а тоді, не чекаючи на відповідь, стрибнув у воду.

Як він умів плавати! Кілька разів гребнув ногами (аж Ферді в голові запаморочилося), блискавично напав під водою на маленького черв'ячка, з'їв його і вже повернувся знову до мотузки. «Дзень-дзелень!» — задзвонило нагорі, Ферда натиснув ручку помпи, у воду пішло повітря, але жодна бульбашка не впливла нагору. Плавунець Страширибка їх усі половив і поховав собі під поли. Тепер йому буде чим дихати. Потім він вплив нагору, висунув голову з води й сказав:

— Добре!

Та тільки-но він вистромив голову, як за ним озвався пустотливий сміх і якісь тоненькі голоси гукнули:

— Таточку, голубчику!

На воді пливло троє веселих дівчаток у дивовижних купальничках. Плавунець Страширибка щасливо всміхнувся й показав на них:

— Мої доньки. Коли виростуть, стануть такі ж самі жуки, як я! — і зник під водою.

Це були личинки жука-плавунця. Вони підморгнули Ферді й почали дражнити його чудернацькими віршиками. Кричали вони приблизно таке:

Мурашка, бруднашка,
черевички просять кашки!

— Що то вони верзуть? — буркнув Ферда й подивився на свої черевики.

А личинки почали голосно хихикати, припливли ближче й тепер кричали іншого безглуздового віршика:

Хустинка, тонка шийка,
вийшла зламана копійка!

— І чого їм треба? Може, не подобається мій одяг? — зловився Ферда біля помпи, а сам поправляв свою крапчасту хустинку та оглядався навколо, чи не випала в нього яка копійка. Тут личинки зайшлися сміхом і почали знову:

Ферда — око, як ліхтар,
ти слабкіший, ніж комар!

Ну, це вже занадто. Ось Ферда їм покаже, яку має силу! Він гримнув на них:

— Чого це ви, базікалки, дурниці всякі вигадуете? Ану, цитьте!

Личинки перелякалися й почали кликати на допомогу батька:

— Тату, Ферда лається!

Тато до них не приплив, а потягнув за мотузку дзвоника. Ферда напумпував йому під воду повітря й сів спочити. Пустотливі личинки більше не чіпали Ферду й сміялися вже з чогось іншого.

Так Ферда щодня працював, і йому було добре. Плавунець Страширибка ловив під водою для себе й для личинок стільки водяної дрібноти — черв'яків, рибок, жабок, пуголовків — і відрізував Ферді стільки добрих шматків, що ними можна було б нагодувати цілий мурашник. Тому Ферда ділився з кожним, хто приходив до нього. З личинками він уже порозумівся, навіть знав, чим їх можна подражнити. Придумав і собі віршика й наспівував його:

Личиночки-малята!

Пливуть гусенята!

Ой, як швидко всі личинки ховались тоді у воду! Боялися, щоб їх не поїли гусенята. А потім сердились, коли бачили, що Ферда їх обдував, і кричали йому:

Ферда всіх перекирвляє,
нас, малесеньких, лякає!

А Ферда тільки сміявся й показував їм довгого носа.

ПРО ПЕРЕВДЯГНЕНИХ ДРУЗІВ І ПРО ТЕ, ЯК РОЗІРВАЛО ПОМПУ

Одного дня біля Ферди пройшло двоє дивних подорожніх. Можна було подумати, що це йдуть жуки-капуцини, але ці були набагато менші й надкрилля на них висіли якось дивно. А й насправді, це були не капучини. Коли один з них підійшов до Ферди й трохи підняв каптура, Ферда побачив, що це — перевдягнений чорний мурашка. І другий подорожній теж був чорний мурашка, і теж перевдягнений, щоб його ніхто не впізнав.

— Тікайте, тікайте, друзі, а то вас плавунець побачить! — злякався Ферда.
— Я йому помпую повітря, й він розсердиться, коли побачить, що я тут з вами бавлюсь.

Обидва замасковані мурашки тільки засміялися:

— Не бійся, Фердо. Ми хочемо втекти, але разом з тобою. Ми, власне, для того й прийшли, щоб визволити тебе з неволі. А щоб у дорозі тебе ніхто не впізнав, наші швачки й тобі пошили костюм.

І один мурашка витяг з-під свого плаща чернечий одяг для Ферди. Якби Ферда його вдягнув, то був би схожий на жука-капуцина, і ніхто б його не впізнав.

У Ферди від подиву розширилися зіниці. Ай, ай, ай! Перевдягтися в капучина! Оце штука! Ото б на нього всі дивилися! А що, коли б у такому одязі він прийшов до рудих мурашок, наприклад, і почав їх лякати? Ото б вони тікали!

Ферда взяв чернечий одяг. Одна рука його вже була в рукаві, й він почав одягати другий. Коли це раптом під водою шмигнула чорна тінь і стиха дзенькнув дзвоник. Плавунець Страширибка, мабуть, іде по повітря! Хоч би він нічого не помітив! Один з перевдягнених мурашок вмить скочив до помпи й почав помпувати.

І це була помилка. Цього не можна було робити. Спершу треба було подивитися під воду! Бо то приплив не плавунець, а пуголовок, товсте жаб'яче дитинча, дуже-дуже цікаве, яке хотіло спробувати, чи не можна їсти мотузку від помпи. Потяг той пуголовок за мотузку, і раптом кілька бульбашок повітря влетіло йому просто до рота.

Ну, що б ви робили, якби це сталося з вами? Ви б кричали, зойкали, а може й плакали. Пуголовок не вмів ані кричати, ані плакати, а через те, що повітря залоскотало йому в горлі, він голосно чхнув. Аж тут і сталося лихо! Коли пуголовок чхнув, повітря повернулося назад у помпу, і — ба-бах!

— помпа із тріском розлетілася на кілька кусків. Вода хлюпнула на берег, як гора, впала на наших мурашок і збила їх з ніг. Личинки попрокидалися. Спросоння вони подумали, що це землетрус, але потім закричали:

— Тату-у, твою помпу розірвало!

Вмить приплив плавунець і одразу ж накинувся на Ферду:

— Що ж ти, негіднику, зробив? Мою дорогоцінну помпу поламав! Де я тепер знайду таку?

І тут же сказав Ферді, що більше не хоче його бачити. Ферда не боронився. Він не сказав ні слова, тільки очима шукав своїх друзів. Та по них тільки смуга пролягла. Втекли. І ту Фердину одежину взяли з собою. Отже, Ферду вони не визволили.

Цілу ніч потім цвіркуни телеграфували в усі кінці оголошення, що в плавунця Страширки є на продаж моторний мурашка і чи не хотів би хтось його купити.

ПРО ГРІЗНУ КОМАШИНУ ПОТВОРУ

Наступного дня з'явилося щось схоже на маленьку бабку. Воно закліпало малими оченятами й забрало Ферду з собою.

Власне, це щось було зовсім не бабка. Воно мало вусики, і коли сіло, то склало свої крильця назад за спину. Отже, сідало зовсім не так, як справжня бабка, його звали Мурашиний Лев Малюк.

Воно прив'язало Ферду на мотузочок і помалу летіло над ним. Це було кумедне видовище. Ніби Ферда вів на мотузочку Мурашиного Лева. Ніби купив його десь по дорозі, де продавали повітряні кулі й усякі інші летючі цяцьки.

Тому за Фердою бігла ціла зграя цікавих малих жучків, але жоден з них не одважився спитати, де можна купити таку дивовижну іграшку.

— Мурашиний Лев! Це — чудернацьке ім'я, — довірливо розмовляв з Фердою Мурашиний Лев. — Мені воно зовсім не пасує. Хіба я, такий малюк, схожий на якогось лева? А звуть мене так через мого сина. Бо він справжній лев! Справжнісінький дикий мурашиний лев!

— Гр-р-р-р! — заревло вдалині.

Всі, хто був поблизу, вмить зникли, тільки Ферда не міг утекти, тому що був прив'язаний.

— Чуєш його? — гордо промовив батько Малюк. — Це — він. Син мій!

Ферда зблід. Ще в мурашнику він чував про молодого мурашиного лева, який пожирає мурашок. Але завжди думав що це лише казка.

— Гр-р-р-р! — почулося знову, аж трава зашелестіла.

Чи не до лева це веде Ферду батько Малюк? А що, як той лев Ферду з'їсть?

— Гр-р-р-р! Гр-р-р-р! — заревло знову, аж каміння посипалось.

— Гарний у нього голосок! — засяяв з радощів батько. — Здоровий голосок. То він, напевне, вже їсти хоче!

— Гр-р-р-р! Гр-р-р-р! Гр-р-р-р!

Ферда від страху вже не міг іти. Новий хазяїн волочив його за собою.

— Не бійся, любий Фердо. Це мій синочок радіє, що я до нього йду.

— Гр-р-р-р! — заревло вже так близько, що Ферда аж упав.

— Ми вже прийшли, — радісно запищав Мурашиний Лев. — Зараз побачиш мого малого синочка, зараз побачиш мого Тютінечка!

Він вийняв ключі й відімкнув темну дірку між камінням.

— Виходь, Тютінку!

Якби ви бачили малого Тютінка! З дірки вилізла страшна потвора з грізною пащею й з довгими гострими щелепами, з ланцюгом на шиї і відразу ж кинулася на Ферду. На щастя, Тютінків тато міцно тримав ланцюга.

— Почекай, маленький, не кидайся на нього, він тобі дбатиме про їжу!

Але Тютінек аж пручався, вив і ревів, кидався — і все на Ферду.

— Дурний ти, — заспокоював тато свого синочка. — Його не треба їсти! Він приганятиме тобі найсмачніших і найжирніших мурашок! Поглянь, Тютінку! Ти, як завжди, загребешся в свою ямку, а Ферда приводитиме найкращих мурашок, одного за одним, просто тобі до ротика. І ти собі гарненько будеш гамати. Ну, то як? Я ж для того й купив його тобі! Хе-хе-хе!

— Ха-ха-ха-ха! — зареготало страхітливим сміхом дитя й уже на Ферду не кидалося.

— От бачиш, який ти розумний. Тепер я вже можу зняти ланцюга з твоєї шиї. Візьми гарненько Ферду за руку, й спробуйте полювати вдвох, — задоволено сказав Мурашиний Лев і послав їх на лови. — А ти, Фердо, слухай Тютінка,

наганяй йому добру їжу, а то я тебе відішлю назад до пані жужілки! — пригрозив він на прощання Ферді.

ЯК ЖАХЛИВА ПОТВОРА ГОСТРИЛА ЗУБИ НА МУРАШОК

Тож Ферда пішов із Тютінком. Ішов спокійно. Зате молодий Мурашиний Лев скрізь нюшив, гріб, пробував землю. Коли це раптом він зупинився.

— Тут я зроблю собі ямку.

Тютінек почав зариватися задки в м'який пісок, а головою відкидати той пісок від себе, аж поки вигріб гарненьку ямку й по шию закопався в ній. З ямки вже стирчала тільки Тютінкова голова з довжелезними зубами.

— А тепер, Фердо, мерщій приведи сюди якогось мурашку, я голодний! — наказав Тютінек і примружив очі.

Легко сказати, приведи! А що б Ферді на це інші сказали, то вже молодому левеняті було байдуже. Хіба ж можливо, щоб Ферда приганяв левеняті мурашок на сніданок? Нічого такого навіть у казках не почуєш!

Та почекайте, може, ще трапиться щось таке, чого ніхто не чекав. Ось подивіться! Сюди йдуть якісь два дивні жуки. Ось вони вже біля Ферди й уже вітаються з ним. Хто ж це може бути? Обидва вдягнені в такі довгі рясни, а на голові в них маленькі шапочки з довгими вусами.

Ферда з ними заходить у розмову. А погляньте, один із жуків скидає свою шапочку, і у Ферди заясніло обличчя. Чому б це?

Знаєте чому? Знаєте, хто то був? Його двоє друзів, чорні мурашки. Цього разу вони прийшли по нього перевдягнені в священиків.

— Ходи, Фердо, ходи з нами. Ми принесли тобі такий самий одяг. Там, он за тим кушем, лежить для тебе чорна рясина. Ми її на тебе вдягнемо, — шептали вони йому.

— Коли ж я, — показав Ферда пальцем на Тютінка, — трохи боюся.

— Що? Ти боїшся? То такий з тебе герой? — і — ляс! — один з мурашок ляснув Ферду по плечу.

Ой-ой-ой! Зараз міг би бути Ферді й кінець. Бо стояв Ферда на краєчку Тютінкової ями, а коли його ляснули, то він з'їхав по піску вниз. Швидше нагору, від Тютінкових зубів!

— Ха-ха-ха! Ось і мурашка! — засміявся Тютінек і заплямкав. — Оце я поласую!

Тютінек був певний, що то Ферда пригнав йому жирного мурашку, й одразу ж почав кидати на нього піском. А це було вже зле. Пісок підбивав Ферді ноги. Ферда одчайдушно дерся нагору, та тільки ступав крок, як Тютінек бив його по ногах піском, і Ферда знову з'їжджав униз.

— Друзі, рятуйте, він мене з'їсть! — у розпачі закричав Ферда.

— Ха-ха-ха! — сміявся з нього Тютінек і клацав своїми довжелезними шелепами. Хрусь, хрусь! — захрумають вони, і не буде вже більше Ферди.

— Швидше! Не дамо Ферди! Треба Ферду врятувати! — підбігли перелякані друзі. — Подай мені руку, я піду перший. А то ми його вже ніколи не побачимо!

Зробили ланцюжок: один став твердо на краю ямки й тримав другого, а той спустився й подав Ферді руку. І саме вчасно, бо Тютінек уже от-от схопив би Ферду за ногу. Аж тут Ферда — гоп! — вискочив нагору, його друзі з полегкістю зітхнули.

— А тепер, тепер Тютінкові відплатимо! — розвеселилися щасливі рятівники.

Один з них зараз же приніс добрячу замашну каменюку, націлив на Тютінка і — бабах! — кинув її в яму, просто Тютінкові у відкриту пащу. А Тютінек аж трусився — чекав чогось смачного. Почув, як щось летить до нього. «Це, нарешті, мурашка!» — подумав собі. Схопив, не роздумуючи, шелепами, і — хрусь! — каменюка розсипалась на куски, а Тютінек їх жадібно поковтав.

Діточки любі, можете собі уявити, як він поласував!

— Пхе-е-е! — заскиглив Тютінек. — Що це ти мені кинув? Тьху! Навіть виплюнути не можу. Я хочу мурашку. Б-е-е! Справжнього мурашку хочу. Розумієш?

— Зараз, зараз, ось матимеш! — поквалливо втішав його Ферда. — Я впіймав тобі такого великого чорного мураку. Зараз пушу його вниз!

І моргнув друзям, щоб ті подали йому з-за куща чорну ряску. Прив'язав її на мотузку і спустив до ями.

— О-о-о, оце я нарешті наїмся. Ось воно, — зрадів Тютінек і швиденько — хап! — до ряски.

Та тільки він мав схопити її, Ферда потягнув за мотузку — і рясa вискочила. О, це було видовисько! Рясa підстрибувала, Тютінек кидався за нею, вив, скавучав, а Ферда смикав за мотузку. Його друзі тим часом щось швидко будували. Вони збудують над Тютінком вежу, яка закриє його в ямі. В тій вежі висітиме чорна рясa й гойдатиметься над Тютінком. А Тютінек, голодний ненажера, буде тільки стрибати й ревити, але не зможе тої ряси дістати.

— Ось вам дерево! І ще ось! І оце! — допомагав їм хтось.

Якийсь метелик-нетля швидко приносив їм дерево й миттю біг по інше. Аж підстрибував з радощів, що може якось нашкодити Мурашиному Леву.

— Отак йому! Так! Збудуйте таку вежу, про яку говоритимуть у цілому світі! — і зловтішно сміявся.

Тютінек безперестану ревів і кидався, аж яма двигтіла. Справді двигтіла. І дуже. Але мурашки про це не дбали. Як яма двигтіла, то осипався пісок. Спочатку трохи, потім більше, і раптом — бух! — уся вежа впала. Впала рясa, впали всі балки й придушили Ферду.

Більшого нещастя статися не могло.

— Ти мене обдуриш. Заморив голодом! Тепер я тебе з'їм! — захрипів напівмертвий з голоду Тютінек.

Очі в нього почервоніли, сам він увесь тремтів, але ще мав стільки сили, що міг дістатися до Ферди. Ось де Ферда лежить! Уже на нього націляється гостра щелепа, іще трішки — і Тютінек схопить Ферду й з'їсть. Ферда загинув.

Але в останню мить підлетів до Ферди той чудернацький метелик.

— Фердо, хочеш, щоб я тебе врятував? Ти спритний хлопчина. Зробиш мені добру послугу вдома?

— Зроблю, зроблю! — кричав Ферда. — Тільки, прошу вас, витягніть мене!

Метелик-нетля вперся в балки, розсунув їх, джкими руками схопив Ферду, витягнув його, і — клац! — клацнула Тютінкова щелепа. Але клацнула вже даремно.

ПРО МАЛИХ ДІТЕЙ, ЩО БУДУВАЛИ ПІД ВОДОЮ ХАТКИ

А метелик-нетля вже летів високо в повітрі й ніс на собі Ферду.

— Ти вмієш добре будувати, хлопче, — сказав він, коли вже пролетіли через дев'ять жучиних гір, дев'ять дощових нірок, шість жаб'ячих калюж і сіли нарешті на землю. — А чи зможеш ти будувати під водою?

— А чому б ні? Тільки навіщо це вам? — здивовано спитав Ферда.

— Ось побачиш, як заведу тебе до наших дітей, — сказав метелик, знов узяв Ферду на спину й полетів з ним далі, аж поки приніс його до маленького швидкого поточку.

— Бачиш? Ми з тобою у нетлів. Я — тато-нетля, поряд живе дядько-нетля, там далі — дід-нетля, а ось тут — діти кума-нетлі, — показав він на чистесеньке дно. — Дітей-нетлів ти, мабуть, ще зроду не бачив.

Діточки, це було справжнє диво! На це треба хоч раз поглянути! Такі маленькі черв'ячки шмигали по дну, й кожен з них був господарем власного дому. В кожного з них була власна хатина. Кожен сидів аж по шию в якійсь міцній коробочці, і тільки голова та лапки, які росли в них десь біля шиї, виглядали з тієї хатинки. І кожна хатинка була інакша.

Одне мале нетлятко ніби сховалося в довгий плетений кошичок, друге зліпило собі хатинку з камінців і черепашок, третє — з дрібного піску. Як я вже сказав, кожне нетлятко сиділо в хатинці так, що тільки лапки та голова виглядали назовні. Коли підпливав хтось, хто міг би скривдити їх, одразу ж кожне нетлятко ховалося в хатину так, що не видно було ані волосинки. А коли навкруги було безпечно, нетлятка одразу ж висували з хатинок голови та лапки й плавали по дну, ловлячи у воді що було їстівного.

Ото диво! Нічого такого Ферда ще зроду не бачив.

— Я б дивився на них з рана до вечора, — зітхнув він і став навколяшки біля води.

— Те, що ти бачиш, — сказав йому тато-нетля, — то ніяке не диво. То просто кумові діти. Інші теж будують собі такі хатинки. Проте мої личинки повинні мати хатки в сто разів кращі, і ти збудуєш для них ті хатки. Збудуй щось таке, аби про це говорили в цілому світі й цілий світ ходив на це дивитися.

— А тут, — вів метелик далі, — ось тут — мої діточки. Вже починають обгортатися піском!

Справді, трохи далі, в струмочку, було видно маленьких черв'ячків. Вони лазили по дну й тягли за собою довгі тільця, уже трохи обліплені піском.

— Ну, то берися до роботи! Завтра я прийду подивлюся, — сказав тато-нетля й полетів у куці.

ЯК ФЕРДА РОЗПОВІДАВ КАЗКИ

«Чому б ні? Збудую! Атож. Але як же я дістануся до тих черв'ячків, коли вони у воді? — говорив собі Ферда. — Треба ж їх спершу зміряти. Найкраще, мабуть, затулити носа, щоб у нього не набралось води, й пірнути».

Зробив так і — гоп! — під воду. Та, бачте, коли почав обома руками міряти, то мусив пустити носа й одразу ж набрав у нього води.

— Ні, так не піде. Треба щось інше придумати, — сказав він, коли вже знову сидів на березі, і глибоко замислився.

І придумав. Зірвав стеблинку, порожню всередині, одним кінцем занурив її у воду, близько до личинок, і почав у ту травинку, як у рупор, гукати:

Алло, алло!

Слухайте об'яву.

Повідомляють трави,

Що зараз почнеться свято,

Тут будуть казки розповідати!

Як тільки личинки це почули, одразу ж повилазили з води. Ферда посадив їх рядочком коло себе й заходився міряти. Коли вони замовкли, він почав їм розповідати першу казку. Якщо хочете, можете й ви її послухати.

ПРО ТЕ, ЯК КОЛИСЬ ПОВІЛЬШАЛО ХРУЩІВ

Це казка про одного хлопчика, який хотів наловити хрущів, але не мав на це доброго коробочка і до того ж ще неохайно писав цифри.

У цього хлопчика, правда, був у кишені якийсь коробочок, але дірявий, з проламаним дном. Коли хлопчик упіймав першого хруща, хрущ знайшов у коробочку дірку й виліз у кишеню, а з кишені — хлопчикові на светрика. Але в останню мить, коли хрущ уже хотів розгорнути крильця, хлопчик упіймав його вдруге.

— Диви, в мене вже другий хрущ! — сказав він і вкинув хруща знову в коробочок.

Що я вам скажу? Через хвилину хрущ знову був назовні й заліз хлопчикові під светрик. Хлопець його знов упіймав. Потім він ще раз упіймав того хруща в себе на штанині, потім — на панчішці й ще раз на шапці. Тоді вже хлопець почав робити позначки, скільки він упіймав хрущів. Він і не подумав, що це може бути один і той самий хрущ, який тікає хлопцеві з коробочка!

А коли хлопчик вирішив, що коробочок уже, мабуть, повний, то полічив позначки — їх було вісімнадцять. Ого, вісімнадцять хрущів! Хлопчик написав на коробочку число вісімнадцять. А що це був неохайний хлопець і писав він абияк, то й написав одиничку не так, як годиться, — вгорі волосок, а вниз паличку, — а просто поставив паличку. А за нею — вісімку. Потім пішов додому й уже здалеку закричав:

— Мамусю, вгадай, скільки в мене хрущів!

Мама не вгадала. Тоді хлопець відкрив коробочок. А там не було нічого. Тому що той єдиний хрущ кінець кінцем і справді втік. І почав хлопчик плакати:

— Ой мамусю, якби ти знала, скільки я їх наловив!

Узяв у руки кришку коробочка, щоб прочитати, бо вже й забув.

— Вісімдесят один хрущ був у мене, вісімдесят один, я робив позначки!

— Вісімдесят один? — здивувалася мама й узяла в руки кришку, щоб перелічити позначки. — Але ж їх було тільки вісімнадцять! Бачиш, що може вийти через твою неохайну писанину! Ти перевернув коробочок і читав вісімнадцять навпаки, от і вийшло вісімдесят один!

Хлопчик витер очі.

— То їх, мамусю, було не вісімдесят один? — і зразу перестав плакати, а потім задоволено сказав: — Ну, то я радий, що в мене втекло тільки вісімнадцять хрущів!

І радів, що їх не втекло більше.

— Це був дурний хлопець, — кричали й сміялися личинки. — Дуже неуважний і нетямущий!

І жодна личинка не помітила, що Ферда під час розповіді для кожної з них побудував із травинок, трісочок і водоростей маленькі риштування, наче лаштувався зводити якийсь будинок або замок. На кожній личинці це риштування було інакше.

Ферда озирнувся, чи не йде тато-нетля, бо хотів довідатись, що той на це скаже. Але не побачив його. І не побачив ще когось. Якихось двох хлопчаків, що потай слухали його казку. Хто б це міг бути? Вони схожі були на дві молі, тільки крила на них висіли якось дивно. І ті хлопчаки говорили між собою:

— Цього разу ми напевно визволимо Ферду.

Другого дня Ферда звідусіль поносив нові травинки й трісочки, приніс гарних камінців з рівненькими боками, які блищали й світилися, наче вогники. Приніс навіть кілька надкриль яскравих жучків.

Усе це підготувавши та поскладавши, він узяв стеблинку, порожню всередині, й знову покликав на казки. Личинки бігли наввипередки! Вони випливали нагору з усім, що на них було, бо всі хотіли бути першими й сісти найближче. А Ферда почав нову казку.

ЯК ГУСЕНИЧКА ПЛЕЛА СОВІ ПЛАЩ

За двома полями та трьома лісами жила колись Гусеничка, яка дуже любила чепуритися. Щодня ця чепуруха чесала собі шерстку, вив'язувала на ній бантики, а коли часом зустрічалася з якоюсь іншою гусеничкою, то розмовляла тільки про моди.

Коли вона виросла і настав час перетворюватись їй на метелика, Гусеничка почала плести собі плащ. Бачите, кожна гусеничка, перед тим як стати метеликом, повинна зробити собі плащ. Коли плащ готовий, гусеничка загортається в нього з головою й засинає. А коли прокинеться й плащ на ній трісне, тоді вона вже не гусеничка, а метелик, який може одразу ж летіти куди схоче. Так буває з усіма гусеничками.

Наша Гусеничка мала великий клопіт.

— Який же треба виплести плащ, щоб стати гарним метеликом? — питала вона в маленької гусенички, яку випадково зустріла.

— Не знаю, пані, я собі виплету який зумію, — відповіла маленька гусеничка.

Потім прилетів метелик-білан.

— Якої ви про це думки, пане Білане? Ви ж так багато літаєте по світу.

— Погляньте на мене, пані, — сказав Білан, — я увесь білий. Цього року буде в моді біле.

Так Гусеничка почала плести білий плащ. Але по траві прилізло Сонечко. Подивилося й сказало:

— Де там біле! Ви ж бачите, що я все червоне в цяточку? Ми всі в такому ходимо.

Тоді Гусеничка почала плести червоне в цяточку, а той білий початий шматок залишила. Коли це де не взявся найкрасивіший метелик Махаон.

— Ви, пані, плетете собі червоне в цяточку? Я такого зроду не бачив. Я б не хотів собі нічого іншого, як жовте в чорну смужку! — і відлетів.

Гусеничка швидко послала по жовте й чорне прядиво й почала плести далі жовте в чорну смужку.

За хвилину пришкандибав Золотоголовик і теж почав вихвалитись:

— Гляньте-но, пані, я щойно виліз із лялечки. Ге? У мене одяг найновіший. Ге? А погляньте-но, що на мені? Мінливо-зелене, аж блищить і переливається. Ото ж бо! — й крутнувся перед Гусеничкою на одній нозі.

Гусеничка замислилась, потім узяла мінливо-зелене й почала його приплітати до інших. Тут поблизу йшов Цвіркун.

— Дивуюся на вас, пані, що ви завдаєте собі стільки клопоту. Чи ви не бачите на мені, який елегантний чорний колір? А що б ви сказали, коли б побачили мою дружину?

Що було Гусеничці робити? Чорний колір був справді елегантний. І вона доплела плащ чорним. А як плащ був уже готовий, Гусеничка почала ним загортатись. Раптом близько пролетів писклявий Комар.

— Ай-ай-ай, ай-ай-ай, — пищав він, — пані, вас хтось забруднив.

А коли підлетів ближче, побачив, що то не бруд, а просто такий у Гусенички строкатий плащ.

— Пробачте, а який же з вас буде метелик? — з цікавістю запитав Комар.

Але Гусеничка не знала. Загорнувшись у плащ, вона вже поволі заплющувала очі й засинала.

— Я спитаю в метеликів, — запищав Комар і відлетів.

Та метелики цього теж не знали.

— Ми самі цікаві знати, який метелик з неї вийде, коли розірветься той плащ. Чи білий, чи червоний у цяточку, чи жовтий у чорну смужку, чи мінливо-зелений, а чи чорний? — сказали вони й почали доглядати лялечку, аби побачити, якого кольору буде метелик, що вилетить з неї.

Чекали, чекали й по черзі вартували.

Аж одного дня знайшли вони лялечку порожньою. Гусеничка-чепуруха перетворилася зовсім не на денного метелика, а на такого, що літає тільки поночі. І ніхто ніколи не побачив, якого, власне, кольору вона була. Тож вона сушила собі голову над кольорами свого плаща цілком даремно.

Ото личинки сміялися! Одразу ж загомоніли й почали сперечатися, якого кольору був той метелик. І ще довго б сперечалися, коли це одна з них раптом глянула на другу й закричала:

— Що це на тобі? Якась вежа!

А друга волала:

— А на тобі якась верандочка!

А третя:

— А на тобі виросло якесь коло!

І галасували б ще й далі, якби татко не закричав був з очерету:

— А ходіть уже у воду!

Того разу Ферда побачив батька, але хлопчиків, які схожі були на міль і які сьогодні знову потайки слухали його казку, не побачив. Вони ховалися в траві й говорили між собою:

— Сьогодні візьмемося до праці. Ферда скоро буде вільний.

Тієї ночі Ферда спав неспокійно, часом він чув біля себе якісь звуки — ніби хто різав щось і стукав. Уранці Ферда знову назбирав матеріалу й почав розповідати третю казку.

ПРО БЛОХУ, ЩО ПЕРЕТВОРИЛАСЯ НА ХЛОПЧИКА

Жила колись блоха, що хотіла стати бодай на деякий час людиною.

Як це зробити? Пішла вона до жука-чарівника й розповіла йому про своє бажання.

— Люба блохо, — сказав їй чарівник, — це не так просто стати людиною. Ти стрибаєш — гоп-тут, гоп-там! А людині так не можна. Спочатку тобі треба навчитися добре ходити, як ходять люди.

Це було нелегко. Блоха пробувала всіляко й нарешті прив'язала до кожної ноги по важкому камінцю, щоб не можна було стрибати, й таким родом добре навчилася ходити помалу, як ходять люди.

Коли ж блоха знову прийшла до чарівника, він зробив з неї людину. А що була та блоха ще дуже молода, то обернулася вона на хлопчика у великих черевиках. У черевиках лежали гирі, щоб хлопчик не міг стрибати. Через три роки він мав знову обернутися на блоху.

Хлопчик у великих черевиках почав ходити до школи. Повагом, помалу. Але часом він забувався. Одного разу, коли його викликали до дошки, він вискочив так, що розлив чорнило й ударився головою об дошку. Часом, коли хлопчик переходив вулицю, де їздили трамваї та автомобілі, то він перебігав її так швидко, що люди думали, чи не сталося якогось лиха, лякалися й кричали: «Рятуйте!» або «Пожежа!».

Тож, щоб бути важчим і щоб так не стрибати, мусив хлопчик приладнати до черевиків іще підкови, залізні гайки та інші речі, які знайшов на вулиці.

Якось у школі діти вчилися стрибати у висоту. Дехто з хлопців стрибнув на півметра, дехто — тільки на чверть, а наш хлопчик стрибнув на цілий метр. А потім викинув із черевиків дві залізні гайки і — гоп! — стрибнув аж на два метри.

Побачив це вчитель і вирішив, що той хлопчик повинен стати спортсменом, і записав його до найзнаменитішого спортивного клубу.

Зрозуміло, що наш хлопчик потім усі змагання із стрибків вигравав, про нього писали газети цілого світу, і кожна дитина між іграшками мала його фотографію. Коли ж траплялося, що про хлопчика два дні чомусь не писали й не говорили, він відривав од черевиків одну підкову, щоб бути легшим, і одразу стрибав на півметра вище.

Під час олімпійських ігор він заявив, що перескочить перекладину на такій висоті, як вежа. З нього сміялися й казали, що він занадто самовпевнений. Проте скликали інженерів, наказали привезти підйомні крани та пожежну драбину й спорудили перекладину на висоті вежі, ба навіть трохи вище. Умисне, щоб хлопчик її не перестрибнув.

Подивитися на змагання прийшло стільки людей, що довелося збудувати шестиповерхові трибуни, але й тих не вистачило. Коли хлопчик побачив, що йому поставили перекладину вище од вежі, він тільки всміхнувся. Потім скинув черевики з гирями й гайками, босоніж розбігся проти перекладини і – топ! – легко перестрибнув її. Ото було слави та оплесків! Щастя, що трибуни не завалилися. Хлопчик дістав золоту олімпійську медаль, а глядачі на спогад вирішили подарувати йому найвищого звіра. Зібрали між собою гроші й купили хлопчикові жирафу.

Хлопчик був радий і відтоді завжди стрибав босий і щоразу перестрибував через перекладину вищу, ніж вежа. І це було до того часу, коли він знову мав перетворитися на блоху. В останній день свого людського життя хлопчик віддав жирафу в зоологічний сад на своїй батьківщині, й діти мали з неї багато радості.

Коли ж потім він повернувся до своїх і все розповів своїм друзям і подругам, всі блохи йому заздрили.

– Якби я вміла так стрибати, – зітхнула одна личинка, – я б перескочила через струмок.

– Якби я так уміла стрибати, – сказала друга, – то перескочила б через гору над нами й стрибнула б там, у долині, у другий струмок.

– А я, – поспішила додати третя, – я б стрибнула аж кудись до школи, а там би стрибала в воду й показувалась дітям. Ото б усі дивувалися!

ЧОМУ ВСІ ХОТІЛИ, ЩОБ ЇМ БУДУВАВ ФЕРДА

Та й було б з чого дивуватись. Діти, мабуть, дивувалися б із звичайних личинок нетлів у їхніх хатинках з піску та трісок. А якби побачили будиночки, що їх спорудив Ферда, то були б до краю вражені.

Коли Ферда розповідав третю казку, будиночки всіх личинок були вже готові. Справді, один був кращий від одного, й не тільки кращий, а й дивовижніший. Ферда не будував звичайних футлярів або трубок, які бувають у інших нетлів. Він спорудив личинкам справжні будиночки з дашками, вікнами, склепіннями й вежами. Перед вікнами були садочки для водяних рослин, дахи Ферда повикладав яскравими надкриллями жуків, а вгорі змайстрував вітрячки. А деяким личинкам, які слухали найкраще, Ферда збудував справжнє диво.

Одній личинці він зробив локомотив, такий великий, якого ви не дістанете в жодній іграшковій крамниці. Спереду личинка могла виглядати назовні, а по боках локомотива були дірочки для її ніг. Коли личинка хотіла рушити, вона

крутила лапками колеса і їхала по дну. Ой, скільки дива було у воді! Безліч рибок припливло до локомотива, а рибка, що припливла перша, зайняла місце над димарем і вдавала з себе дим. Ой, як було гарно! Кожна рибка потім хотіла бути першою, щоб удавати з себе дим.

Личинці, яка була найуважнішою і завжди знала про все, що діється навколо, Ферда збудував будиночок з вежею для спостережень і з дзвіничкою, звідки можна було дзвонити, коли наближався якийсь небезпечний ворог. На цей знак усі личинки ховалися в свої хатки, щоб їх ніхто не дістав.

Іншій личинці, яка всього боялася, Ферда зробив хатку, мов з бетону, й укриття іжаковими колючками. Ну, з таким будиночком їй справді ніхто не одважиться проковтнути!

Була там ще одна личинка, яка хотіла мати все щонайкраще, наймиліше, найпишніше, і їй Ферда збудував справжнісінький літній палац. Спереду була веранда з дашком, по боках – склепіння з балкончиками. Позаду була біла вітальня з порт'єрами й кухонька з таким маленьким посудом, що на ополоник треба було дивитися в лупу. А коли у воду світило яскраве сонце, личинка могла розкрити над собою велику червону парасольку.

Велика слава поширилася про це, й усі нетлі з усіх околиць ходили чудуватися на це диво. Ой, які б вони були раді, коли б Ферда спорудив такі будиночки й палаци їхнім дітям!

Всі ходили до тата-нетлі, обіцяли дати йому все, що він хоче, аби тільки позичив муравлика доглядати їхніх дітей. Але тато-нетля сказав, що нікому Ферду не дасть, а відпустить його на волю. Тільки Ферда мусить почекати великого свята, коли личинки перетворяться на молодих нетлів.

Ферда збудував собі на березі хатинку, точнісінько таку, в якій мешкав колись. Було йому добре. Нетлі щодня приносили Ферді якісь ласощі, а він за те повинен був щовечора розповідати їм казки. Слухали великі й малі, слухали всі личинки. Аж одного дня личинки перестали слухати. Бо вони вирости вже так, що їм стало тісно в будиночках, і вони позачиняли всі вікна та двері й поснули. Поснули таємничим міцним сном, під час якого в них виростили довгі ноги, крила й нова шкіра. Перетворювалися на дорослих нетлів.

Нехай сплять. До Фердиної хатинки кожен день збиралися листогризи, водомірки, лісові блошиці, нетлі, якимось навіть прийшла й велика капусталянка, аби Ферда для них щодня придумував нову казку.

ПРО НАЙСЛАВНІШИЙ ДЕНЬ НЕТЛІВ, ДОРОГИХ ГОСТЕЙ І ВИШУКАНІ ЗАБАВИ

Цілий край дізнався, що надходить велике свято. Сполохані водомірки переказували всюди у воді новину, що личинки збираються вилізти зі своїх будиночків у нових шатах.

Блакитні бабки рознесли новину по луках і полях.

Татові-нетлі праці було невпрогорт. Він готував до цієї великої події небачені свята. Усі інші нетлі, поки їх ніхто ще не з'їв, допомагали йому як могли.

Прийшли золотоочки, вбрані як дружки, з вінками на головах і з кошиками квітів у руках. Легенькі, як вітерець. Прийшло кілька метеликів у таких пишних шатах, що всі навколо аж роти пороззявляли. Прийшли золотоголовці, але такі напахчені, що аж млосно ставало.

Повсюди грали кошині оркестри. Тлі продавали солодке свіже питво. Бджоли носили медові пундики, а оси – ті відкрили цілу ятку із солодощами. Там був турецький мед, локриця, марципани, карамельки й таке інше – все, що оси вчора поцупили й принесли від людей. Ото коло них була штовханина!

Було на тих святах доволі забав і видовищ. Павучки вправлялися з еквілібристики на канаті, й під ними не було запобіжної сітки. Жуки-щипавки змагалися з бігу на приз із чорними жуками, а земляні блохи змагалися із звичайними блохами зі стрибків.

Найбільше оплесків було, коли стрибали через струмок і хтось, не дострибнувши, падав у воду. Прилетів туди й комар-довгоніжка, перевдягнений у страховище. Ну, то було вереску, коли всі тікали!

Була там і класична боротьба, в якій виступали товсті хробаки, і змагання штангістів, у яких увесь час перемали двоє силачів у масках. Кожен хотів знати: хто ж то такі? А ті силачі за іграшку піднімали штангу, що була в двадцять разів важча за них. На мою думку, на таке здатні тільки мурашки. Ніхто їх не знав. Вони прийшли одягнені, як молі, а коли скинули свої плащі, то були справді дуже схожі на чорних мурашок.

Ферда теж спробував підняти штангу й підняв таку ж важку, як і вони. Всі дивувалися й тим більше зацікавилися, хто ж ті двоє силачів.

Раптом задзвенів дзвоник, що скликав усіх подивитися найцікавіше. Нетлятка почали народжуватися. З будиночків, у яких заснули ситі личинки, мали вийти вже дорослі нетлі з крилами. Всі глядачі й гості зібралися біля води – попереду дружечки, за ними ковалики у фращках та циліндриках, потім гарні метелики, а потім інші й інші. Натовп був великий.

У воді щось заворушилось. І одразу ж загриміли фанфари сурмачів-джмелів і жуків, хорова капела одягнених у біле комарів заспівала тоненькими голосами величальну пісню, а позаду кілька тріскунців вистрелили залпом із мортир.

Очі всіх були звернені до води.

На берег почали виходити таємничі дивні постаті, щільно загорнені в довгі плащі.

Помаленьку, потихеньку вийшли, на хвилинку завмерли, наче статуї, а потім повільно почали розгортати свої плащі.

— Ах! — почулося в натовпі.

Насправді то були не плащі. То були молоді крильця нових нетлів, ще вогкі й липкі, а з-під них до всіх присутніх усміхалися новонароджені нетлятка. Коли засяяло сонце, крильця почали обсихати, розпростуватись, і за хвилину молоді нетлі злетіли у височінь. Загриміло голосне «Слава!»

Дружечки розкидали навколо себе квіти, ковалики підкидали вгору циліндри, а метелики в захваті тріпотіли крильцями.

Глядачі роздивлялися на всі боки. І знову ахнули. Що це? Що це пливе по воді? Погляньте, розкішний корабель, двоцогловий вітрильник, а на ньому ті двоє силачів у масках, які щойно виграли змагання з штанги Хто ж це? Ось вони вже знімають маски!

— Друзі! — крикнув Ферда.

Адже це були його друзі мурашки, ті хлопці, які вже двічі намагалися визволити Ферду.

Тепер ми знаємо, чому Ферда останню ніч так погано спав. Тому що двоє друзів близько біля нього будували отой чудовий корабель.

Гляньте, ось виходить наперед тато-нетля й, видно, хоче щось сказати. Всі замовкли. Чути було б навіть, якби муха задзижчала. І одна таки задзижчала, але на неї гримнули, й вона миттю замовкла. Тато-нетля одкашлявся й поважно почав:

— Дорогі друзі! Ми переживаємо велику подію. У всіх нас родяться зараз молоді нетлятка. Я мав щастя, що моїм маляткам спорудив будиночки найкращий будівник, якого ми знаємо. Та він не тільки будував, а й розповідав казки. Ми всі їх слухали. Треба наслідувати приклад такого спритного, веселого й вигадливого працівника. Фердо, я врочисто обіцяю тобі, що ми наслідуватимемо твій приклад. Ти хочеш розлучитися з нами, хочеш вернутись додому. Але ми будемо згадувати тебе й при кожній роботі казатимемо: «Зробімо це так гарно й весело, як робив Ферда!»

— Ура-а-а-а! — загриміло довкола.

Всі бажали Ферді щасливо повернутися до своїх. Ферда радісно скочив на корабель. Але що це? Несподіванкам сьогодні нема кінця-краю! Усі озираються назад. Кричать, галасують. Звідусіль до них біжать руді мурашки.

— Фердо, почекай! Ми хочемо послати тебе ще до жука-гробарика!

Махають руками, підбігають ближче.

Що? До гробарика? То Ферда має виконувати таку сумну роботу? Де там! Ферді вже треба додому! Там на нього чекає робота, ось побачите!

Корабель відплив од берега, а найпрудкіші руді мурашки, які вже мало не скочили на нього, впали у воду. Вони били по воді руками, ногами, випльовували воду й поспішали видряпатись назад на берег.

На кораблі вже напнули всі вітрила, вітер ударив у них, і Фердині приятелі на березі дружно вигукнули на прощання «Ура!». Хай щастить йому!

— Почекай, Фердо! — гукали навздогін кораблеві руді мурашки. — Ми хотіли з тобою ще трохи пожартувати!

Та корабель плыв далі. Деякі руді мурашки почали хлипати, інші злостилися, а деякі кидали грудками на корабель.

— Зупиніться! — кричали. — Чуєте? Ми ще хотіли щось... — і кидали грудки на корабель, але трохи-трохи докинути не могли.

— Що ж це таке? То ви отак на Ферду? — загомоніли на березі. — Ні, цього не буде!

Саме цієї миті вилізли з води колишні личинки всіх інших нетлів. Розгорнули свої плащі й перетворилися на молодих нетлів. Вони не чекали, поки їм обсохнуть крила, а хмарою злетіли вгору, що аж темно стало, й та хмара закрила Фердин корабель. Цілком закрила його від рудих мурашок.

Але це ще не все. Личинки плавунця теж уже вирости, перетворилися на великих плавунців і закричали:

— І ми допоможемо Ферді!

Вони злетіли над рудими мурашками й гули над ними так грізно, що найслабкіші з мурашок попадали на землю. Натовп глядачів аж стрибав з радощів. Такого ще ніколи не бувало.

А що то знову летить у повітрі? Гляньте! З мурашиного левеняти став крилатий Мурашиний Лев. Тепер він літає тут, хоче помститися, кричить:

— Почекай, Фердо, не думай, що я забув, як ти мене пошив у дурні, коли я був ще Тютінком! І того, як ти мене хотів замкнути, я теж не забуду! Почекай, я тобі за все віддячу! Почекай, буде в мене син, він тебе з'їсть!

Але не бійтеся, ніхто Ферду не з'їсть. Бо в Мурашиного Лева не було ніякого сина. Він навіть і не оженився. Перш ніж устиг він знайти собі наречену, його з'їла пташка синичка.

А Ферда приплив додому. Руді мурашки його не схопили. У вітрила дув ходовий вітер, і ніхто не міг наздогнати корабель.

Але цікаво, що ж сталося з тими порожніми будиночками личинок нетляток під водою? Вони ж були такі гарні й так добряче зроблені! Було б шкода їх. Але все обійшлося гаразд. їх знайшли діти й гралися з ними. У нас дома теж є один, його принесла нам маленька дівчинка.

Нарешті Ферда повернувся додому. Він добре знав, що ніде не зміг би зробити чогось ліпшого, ніж зробити удома.

ПРО НЕВІДОМИЙ ТАЄМНИЧИЙ КАРАБЕЛЬ

На нашому струмку діялося щось незвичайне. Навіть маленькі рибки, півголки завбільшки, й ті не могли нічого зрозуміти. Ціла хмара їх пливла за тою невідомою маленькою річчю.

Та річ була схожа на невеличкий вітрильник з двома щоглами, з віконцями на бортах і навіть маленькою будочкою для екіпажу.

— Що це може бути? — запитало рибенятко. — Мені здається, що це корабель.

А одна рибка сказала, що це якийсь принц їде в подорож навколо світу.

— Це неможливо, — заперечила їй інша. — Принц не плив би так. У нього був би цілий караван кораблів.

— А що, коли це ніякий не принц, а що, коли це... — рибка аж затремтіла від страху. — А що, коли це морські пірати, — прошепотіла вона й хотіла вже втекти.

Але цієї миті корабель повернув до берега. Збирався причалювати. Тож цікаві рибки залишились подивитися, хто на ньому приплив.

— Це, мабуть, десь тут, капітане. Гадаємо, що ми вже біля дому, обізвалися згори голоси двох мореплавців.

— Побачимо, як до берега пристанемо, — промовив капітан; очевидно, він був у доброму гуморі.

— Тихше, — зашикали одна на одну риби. — Зараз побачимо.

— Отепер, дами й панове, я продемонструю вам карколомний стрибок з корабля на берег, — пролунав веселий капітанів голос.

Риби хотіли подивитися на цей карколомний стрибок, та враз кинулися врозтіч, ніби по них хто вистрілив. Щось велике й страшне з'явилося серед рибок, кинулося під корабель, вхопило його за днище велетенськими зубами й шмигнуло вглиб. Від корабля не лишилося й сліду. Тільки на тому місці, де він зник, борсалоя у воді троє мурашок. Мурашки махали руками, дригали ногами, випльовували воду.

— Хлопці, не буду я Ферда Муравлик, коли це не хребтоплавка! — крикнув один із мурашок з червоною крапчастою хустинкою на шиї й кількома спритними гребками підплив до берега.

— Ото дивуватиметься, коли побачить, що нас на кораблі немає, й коли не знайде на ньому ніякої поживи! — заікаючись, сказали двоє інших мурашок.

Вода була холодна — бррр! Вони струшували з себе воду й тремтіли від холоду. Вони були дуже схожі на свого капітана, тільки на шиї мали невеличкі жовті бантики. Та...

Та це ж був Ферда з друзями! Це був той корабель, на якому вони пливли до свого мурашника! І майже дісталися додому. Та якби хоч трохи забарилися, хижа хребтоплавка потопила б їх усіх.

— То хай собі, дурна, бере той корабель. Нехай кусає голе дерево. Нас вона там уже не знайде, — сказав на березі Ферда, коли вже зовсім обсох.

— Ось погляньте, тут росте дерево, на якому живуть лісові бджоли. Ми завжди ходили до нього по мед, — зраділи Фердині друзі. — Отже, ми зовсім недалеко від мурашника!

ПРО ДУРИСВІТКУ БДЖОЛУ ТА ПРО ЛИЦАРЯ, ЩО ХОВАВ КУЛЬКИ СОБІ ЗА ОБЛАДУНОК

Як тільки почув Ферда про мед, у нього аж голова пішла обертом. Він навіть схопився за неї, щоб вона, бува, йому не одпала.

— Фердо, ходімо! Тільки спробуємо трішечки! — під'южували його друзі.

Але Ферда й сам розпалився. Він уже уявляв собі, що купається в меду.

— Зараз, зараз, почекайте, я вам принесу! Я туди скочу, а ви тут постережіть, щоб мене, бува, хто не застукав зненацька.

І миттю зник у маленькій щілині в дереві, й не було вже по ньому ні слуху ні духу.

Що було робити друзям-мурашкам? Довелося слухатись. Посідали вони коло дерева на траві, чекали меду, ковтали слину й стерегли.

Повз них пройшла Бджола. Вона глянула на мурашок якось дивно.

— Що ви тут робите?

— Нічого. Ми просто так собі сидимо,— відповіли смиренно мурашки. І вдали, ніби й справді просто так собі сидять.

— Щоб тільки до нашого меду не йшли! — продзижчала Бджола й почимчикувала далі.

Та далеко від них не відійшла. Увесь час озиралася, увесь час зупинялася, аж раптом обернулася й кинулася до мурашок.

— Гей, ви там! — крикнула Бджола ще здалеку, показуючи на них пальцем. — А чи не хочете зіграти зі мною в кульки?

— А-а-а-ах, — зітхнули з полегкістю мурашки. Вони вже думали, що Бджола хоче їх обох схопити. — Звичайно, зіграємо, пані. Залюбки!

І витягли кожен приблизно по десять кульок. Бджола теж витягла, та тільки, на диво, одну-єдину кульку.

— Ну, починаймо!

Закрутилась, п'ятою зробила ямку, й, перш ніж мурашки отямилися, Бджола кинула свою кульку так, що та впала зовсім близько від ямки. Мурашкам не поталанило. Бджола за хвилину виграла в них дві кульки. Цього разу мали починати мурашки. Ось тепер вони напевно виграють. Та де там! Бджола під час гри гасала між кульками й свою кульку завжди встигала присунути ногою ближче до ямки, а їхні притоптати до землі. І коли мурашки влучали в них — цок-цок! — кульки не хотіли навіть від землі відліпитися. Отак і виграла Бджола всі кульки.

— Пані, ви граєте нечесно. Так не роблять, — розсердився нарешті один мурашка, мало вже не плачучи.

Аж — лясь! — дістав потиличника.

— То що, хлопчиську, так не грають?

І — лясь! — дістав другого потиличника.

— Пані, віддайте нам наші кульки, — заскиглив другий мурашка й схопив Бджолу за крило.

Та мало й сам не дістав потиличника. Зчинилася бійка. Прибігли ще дві бджоли й спитали:

— Що тут діється?

— Ось подивіться, дівчата, ці двоє хлопчаків хотіли в мене забрати кульки, які програли. Хапайте їх!

І вже ті дві бджоли почали ганятися за муравликами.

— Це — неправда, неправда! — кричали мурашки. — Вона грала нечесно, то наші кульки!

— Еге ж, ха-ха-ха, ті кульки я виграла! — лементувала Бджола, і їй на допомогу прийшло вже стільки робочих бджіл, що й не полічити.

Раптом від дерева загриміло:

— Тихо, дітвора! Що там з тими кульками?

Усі спинилися й повернулись до дерева. При головному вході до гнізда лісових бджіл стояв прекрасний лицар у великому важкому обладунку, з велетенським щитом і довгим мечем. Справжній привид. Усі вмиль замовкли, і вражені бджоли самі розступилися, щоб дати дорогу невідомому лицареві.

— Що сталося? — загримів лицар, підняв меча й пішов просто на мурашок.

— Е-е-е-е... програли, а тепер хочуть забрати кульки назад, — видушила з себе Бджола й показала кульки, які начебто виграла.

— Дайте мені ці кульки, пані! Я одведу мурашок до в'язниці. Коли я випущу їх, то кожен з них повинен буде принести вам тисячу кульок.

Сказавши це, лицар узяв у Бджоли кульки, висипав їх собі за панцир, а на мурашок замірився мечем.

— Швидше, розбишаки, а то я вас заколю!

Бджоли з подиву ніяк не могли отямитись. Жодна не змогла пояснити, де тут узявся лицар. Але всі вони раділи, що він одведе мурашок до в'язниці. А дурисвітка Бджола ще й кричала вслід лицареві:

— І нехай вони принесуть мені хоч одну скляну кульку!

ПРО ТЕ, ЯК ВОРОГ НАПАВ НА МУРАШНИК

— Брехня це! — пробурчав лицар, коли одвів переляканих на смерть муравликів за три грядки чорниць. І підняв своє забрало.

Муравлики, вражені, заціпеніли. З-під забрала на них дивилися Фердині очі!

— Фердо, це ти? — вигукнули вони й хотіли були кинутись йому на шию.

— Чекайте, а то прилипнете! — стримав їх лицар. — Це все з меду!

— Як? Що? З меду?

Справді, той лицар був Ферда, а весь його обладунок був з медових стільників: забрало з меду, панцир з меду, щит з меду і меч з меду.

— Це все я вирізав і зліпив у бджолиному гнізді, — хвалився Ферда. — Ось вам, покуштуйте! — і дав їм укусити краєчок щита. — Усе, що на мені, — з меду.

— Фердо, але ж і добрий у тебе обладунок, — сміялися друзі, набиваючи собі роти, й скоро мед уже тік їм по бороді. — Ним можна нагодувати цілий мурашник.

А мурашник уже було видно. По високому пагорку з глиці бігали мулярі, теслі, няньки, мисливці, мандрівники й учні. Так як і на кожному мурашнику. Кожен щось ніс, кожен щось робив.

— Мій дорогий, золотий мурашник, як довго я в тобі не був! — радісно вигукнув Ферда і вже хотів кинутися до мурашника.

Та, як на Ферді зашурхотів обладунок, Ферда спинився, затримав друзів і прошепотів:

— Треба їм щось устругнути.

І тільки-но друзі поховалися, Ферда приклав обидві руки в тяжких медових рукавицях до уст і закричав, аж луна пішла в горах:

Здавайтеся, мурашки,

Лицар до вас мчить,

Одним ударом може

Усіх вас перебить!

Нешастя! Жаж! Треба боронитися. В мурашнику переполох.

— Тра-да, тра-да, та-та, та-та!

Хто надворі — мерщій до мурашника. Всі двері замкнути. Всі вікна позабивати. І хай хтось побіжить до кімнати, де сплять мурашки з найбільшими щелепами. Збудить їх. До бою!

Сурмач улетів до світлиці силачів:

— Тру-ту-ту! — загув ріжок у дверях.

Дужі мурашки з найбільшими щелепами схопилися з ліжок і протерли собі очі.

— Тру-ту-тут, ворог тут! — кликав ріжок до бою.

Мурашки, роззявивши щелепи, побігли до головної брами.

В неї вже грюкав Ферда:

— Одчиняйте, пустіть мене, а то я вам увесь мурашник розкидаю.

— Та-та-та, тра-та-та! — кликав ріжок до атаки.

Але цієї миті брама з гуркотом розчинилася. Уже можна ввійти в мурашник. Ой, ні, не можна, бо назустріч стіною суне колона зубастих бійців, вони мчать, як бурхлива ріка, на лицаря, щоб роздерти його на шматки. Зараз почуємо трісь-трісь! — і Ферди не стане. Бійці не знають жалю.

Панцир затріщав. Зубасті мурашки ламали його на шматки. Одні вже відносили одламані шматки вбік, а нові бійці кидалися на лицаря.

Але що це? Хто одніс шматок панцира або щита, той так і залишився біля того шматка. Жоден не повернувся до Ферди. Кожен порастється коло свого шматка меду і їсть, мало не давиться.

Ферди й не видно. На ньому повно мурашок, але вони нічого вже не ламають, панцир уже знято, і кожен злизує мед, який ще там залишився. Що ж це буде?

Аж раптом хтось вигукнув:

— Ось Фердина хустинка!

А другий:

— А ось і сам Ферда!

А третій:

— А де ж лицар?

Справді, де лицар? Скрізь сиділи бійці, кожен доїдав рештки меду, а коло Ферди стояли мурашки, розпатлані, обліплені медом, і тільки Ферда був чистий, облизаний досуха.

— Це я був той лицар, який вас так налякав, — усміхнувся він і гордо показав сухим пальцем на себе.

— То це ти нас пошив у дурні? Ти нас так налякав? Ти нас так наполохав? Хлопці, ану дайте йому за це! — закричали мурашки й знову кинулися на Ферду.

НАВІЩО ФЕРДІ БУВ ПОТРІВНИЙ АРКАН

Скільки було жартів, скільки веселощів, що й не сказати! Нарешті мурашки взяли Ферду на плечі й віднесли зі славою до мурашника.

— Ти наш дорогий Фердо, як нам було сумно без тебе!

Ах, як тут усе змінилося! За короткий час, поки Ферди не було, у мурашнику з'явилося стільки нових переходів, світличок і перехрестків, Що Ферда тут заблукав би.

— Фердо, — запищало щось надзвичайно високим голосом, — б'юся об заклад, що сам ти звідси не вийшов би!

Це був Куриголосо. Обпікся, неборака, й припалив собі трохи язичка, коли гасив сірника, якого кинув хтось на мурашину доріжку. Але всі його розуміли й ніхто з нього не сміявся. Мовляв, ми знаємо, Куриголоску, що ти говориш не так, як ми. І нехай ніхто не сміється з тебе, бо ти в цьому не винен.

Ферда все зрозумів і миттю відповів Куриголоскові:

— Де б пак не вийшов! Я ж пізнаю дорогу! Вона вся вимазана медом!

Гуп! Мурашки враз опустили Ферду на землю. Так злякалися, коли це почули. Який жах, вимазані доріжки! І медом! Це в мурашнику нечувано. Що про це скажуть? Негайно треба прибрати. Пролунав гонг:

— Викликаємо двірників! І так швидко, як тільки хто може.

З усіх усюд повибігали прибиральники з віниками, щітками й лопатами, ось, мовляв, ми, покажіть-но нам, де й що розмазано, вмить приберемо! Та самі вони в проходах забруднили собі ноги медом і тепер розносили його повсюди.

Лихо, лишенько.

— Гей, хлопці, йдіть додому, Ферда вам зараз покаже, чого він у світі навчився, — засміявся наш герой. — Ідіть додому, додому! Йдіть спати, завтра все буде чисте, як скло!

Гаразд. Двірники поклали щітки, лопати, віники й пішли спати. Всі інші теж пішли спочивати. А мед, що залишився на них, вилизали замість вечері, й за хвилину всі вже міцно спали. Тим часом Ферда вибіг надвір. Біля мурашника висмикнув із павутиння в павука добрий канат, зробив з нього аркан і почав роздивлятися по околицях. Оглядав уважно кожну травинку, нишпорив лозиною під кожним камінцем. То тут, то там вибігав заспаний жучок і сварився:

— Навіть уночі не дають спокою!

Десь натрапив Ферда й на жука-жужілку, який вийшов на нічні лови. Ой, тут Ферда сам мусив швидко ховатися, щоб не дістати прочуханки.

Але раптом з-під якогось каменя вискочила, мов сполоханий кінь, стонога. І помчала, як навіжена, витолочуючи геть усе коло себе. Сотня її ніг миготіла, наче колоски під вітром.

Ферда за нею. Кинув аркан, але не так, як учив його колись жук Торбинка. Кинув просто на стоногу й упіймав її за ший. Почалася запекла боротьба. Спочатку стонога волочила Ферду по землі, але Ферда не давався. Впирався, вдавав, ніби хотів стоногу тягти, а насправді скеровував її до мурашника. Ви б і не повірили, як дурна стонога дала себе одурити й сунула просто до мурашника.

Вона вже думала, що геть знесилила бідолаху Ферду, думала, що затигла його за версту від мурашиної купи, аж тут раптом побачила, що перед нею чорніє головний вхід у мурашник. Бідолаха! Цієї страшної миті в неї потьмарилося в очах і ноги їй підломилися. Ферда навшпиньки обійшов стоногу і обережно прив'язав її до трави. Дав ще їй понюхати чебрецю, від якого краще спиться, й стонога, зморена й знесилена, заснула, як убита.

Темно було, хоч в око стрель. Ані місяця, ані зірок на небі, тільки тоді, коли пролітав світлячок, можна було бачити Ферду, що носив оберемками щітки, ганчірки та віники. І все це прив'язував до ніг стонозі. Справді, до ніг! До кожної ноги — віника, щітку або ганчірку.

— Агей! — закричав Ферда громовим голосом, коли одв'язав стоногу від трави.

— Що це? Де я? — зойкнула зненацька збуджена стонога.

Та поки вона отямилася, Ферда вже тягнув її між кількома вкритими росю квітками до входу в мурашник.

— Ой-ой-ой! — відчайдушно закричала вона і вперлася всіма ногами, всіма щітками, ганчірками й мітлами об землю. Саме цього й треба було Ферді, і він потягнув її проходом.

— Бережись, чистильна машина їде! — кричав він мурашкам, що виглядали в прохід.

Справді, це було схоже на чистильну машину. Стонога впиралася всіма ногами об підлогу, а Ферда тягнув її, і сто ганчірок, віників та щіток чистили все до найменшої порошинки. Іноді Ферда стукав стоногу по вкритих росю вусиках і так кропив перед нею підлогу.

Проходи одразу ж заблищали, як дзеркало. Коли настав новий день, мурашки бігали по таких чистих ходах, яких ще ніколи в них не бувало. Коли ж потім вони кинулися до своїх щіток, то жодної на місці не знайшли — стонога з ними втекла. Ферда мусив був знову впіймати її і забрати всі щітки. І тільки тоді стоногу вже зовсім відпустив.

ПРО ЗЛУ БАБУ-ЯГУ, ЯКА ДІСТАЛА ПО ЗАСЛУЗІ

— Ой, яка шкода, що ту стоногу відпустили, мені так хотілося подивитись на неї! — запищав Куриголосо.

— Швидше стоногу! Куди ви її поділи? Затримайте її! Ми пообіцяли нашій малечі, що ви їм покажете стоногу! — пробігли нагору нянечки, геть захекані, й хапалися за голови, коли побачили, що стоноги вже немає.

— Справді, треба було їм показати стоногу. Всі дітки так хотіли побачити її! — засмутилася найстарша й найкраща нянечка.

І це була правда. Можливо, малята внизу в коморках почули, що стонога втекла, а може, комусь не було чого робити, й хтось сказав їм про це.

— Ве-е-е! — зняли вони такий плач, якого мурашник і не чув ще.

Що робити? Не можна ж, щоб діти увесь час плакали. Щось треба придумати. Ферда збіг униз.

— Увага, діти, хто сидітиме тихо, хто не буде ані плакати, ані кричати, той побачить гарну виставу. Хочете послухати?

Мурашенятам було цікаво. Всі одразу ж утерли сльози, позатихали; мовляв, Фердо, ми вже всі хороші, можеш починати.

До речі, ви не думайте, що мурашенята схожі на маленьких мурашок. Де там! Мурашенятка на вигляд такі, як безногі черв'ячки, і тільки як нянечки загорнуть їх у пелюшки і повкладають спати, тільки тоді в них повиростають ноги, голова, вусики, спинка, й тільки в тих пелюшках мурашенята перетворюються на справжніх мурашок.

Саме цим маленьким безногим черв'ячкам хотів Ферда показати якусь виставу, щоб вони не плакали. Він умить був готовий. Поставив перед собою дві дошки й почав:

Слухайте, панове й пані,

Мое цікаве оповідання,

Про злу бабу-ягу,

Що жила у ліску,

Що дітей хотіла з'їсти.

Хто цікавий — прошу сісти!

І поки це говорив, змайстрував із зеленої хустинки фігурку Єнічка, а з блакитної — фігурку Марженки. Ці ляльки він насадив собі на пальці — і ось уже Єнічек та Марженка прогулюються по краю дошки.

— Чи бачиш ти оті великі дерева? — питає Єнічек і показує на сволюки в кімнаті.

— А ти бачиш оті гарні грибочки? — і собі питала Марженка й показувала на малюків, що були найближче.

Діти почали сміятися.

— Я зірву собі оту ягідку, — сказав Єнічек і смикнув найближче немовля за волосики.

— І-і-і-і! — запищало маля й швиденько відхилилося.

— Погляньте, які вони цікаві, замалим на сцену не вилізли! — сміялися мурашки з проходу.

Вони поставали за рогом і самі хотіли хоча б краєм ока подивитися виставу. І Трумбелінек, трошечки дурненький, але добрий мурашка, стояв там.

На Фердиній дошці саме з'явилася хатка баби-яги.

— Ах, любий Єнічку, отут ми й сховаємось! — пищав Ферда тоненьким голоском і рухав блакитною фігуркою, ніби це говорила Марженка.

— Гаразд, гаразд, постукаймо в двері! — відповіла низьким голосочком зелена фігурка-Єнічек і присунулась до хатки баби-яги.

— Не йди туди, Єнічку, там баба-яга! — кричали Єнічкові мурашенята.

Вони геть забули, що це — тільки вистава. Але де там! Єнічек не послухав застережень і далі стукав у двері баби-яги.

— Єнічку, Єнічку, не роби цього, з тобою може лихо скоїтись!

Малята з жаху притулилися одне до одного.

І глядачі з коридора теж так захопилися грою, що брали все за правду. А Трумбелінек навіть пробурчав:

— Хай тільки спробує баба-яга вистромити голову. Ми їй покажемо, де раки зимують.

І взяв у руки дрючка. Інші також побрали дрючки або камені.

Коли це насправді з'явилася баба-яга. А був це Ферда з розмальованим горщиком на голові.

— Курзю-верзю, я вас із'їм! — загугнявив він страшним голосом з-під горщика. — Але спочатку я вас ізварю.

Ой лишенько, що тут сталося!

— А не з'їси, не звариш! — закричав несподівано Трумбелінек з коридора, й на Ферду полетіло каміння та дрючки.

Вмить горщик було розбито, хатку баби-яги зруйновано, й великі мурашки кинулися на сцену. Вони перелізли через дерев'яну дошку, й Трумбелінек почав молотити Ферду, наче жито на току.

Ото Ферда заробив! Ото бідолаху відлупцювали! А все тільки за те, що так добре грав. Якби був грав гірше, ну хоч трохи гірше, якби говорив своїм власним голосом, а не як баба-яга, то всі б упізнали його. А через те що він грав добре, всі подумали, ніби це справді лиха відьма, й набили його.

ЯК, ВЛАСНЕ, НАРОДЖУЮТЬСЯ МУРАШЕНЯТА

Дарма, що потім усім було шкода Ферди й що Трумбелінек благав, аби Ферда простив йому. Одно слово, вистава припинилася, а що найгірше — Ферда не міг навіть поворухнутися. Лежав, наче мертвий, нічого не говорив і тільки дивився навколо, як сонне курча на місяць.

Сестри-жалібниці м'яко поклали Ферду на носі й дуже обережно віднесли вниз, до найзатишнішої кімнати мурашника, що була в найнижчому ярусі, поряд із кімнатою королеви. Там Ферді перев'язали голову, й він міцно заснув.

У цій маленькій кімнатці не було нічого, тільки на стіні висіли крила із королевиного шлюбного вбрання. Ті крила сховали на спогад. Королева їх давно вже не носить.

Навколо справді панувала цілковита тиша. Королевині покоївки ходили навшпиньки, щоб не заважати володарці мурашника в її королівській роботі — королева несла яєчка. Ніхто в усьому мурашнику не міг цього робити, тільки королева.

Вона знесла вже безліч яєчок. Кожної миті з'являлося на світ нове яєчко, і покоївки одразу ж відносили його нянечкам. А тих яєчок було вже знесено стільки, що покоївки не мали куди їх подіти.

— Слухай, Фердо, в кімнаті в тебе дуже тепло, то чи не можна покласти сюди кілька яєчок? Не поб'єш ти їх часом? — тихо спитала у Ферди одна заклопотана покоївка.

— Ні, не поб'ю! — зітхнув побитий Ферда, повернувся на бік і заснув. Там справді було приємно тепло.

Яка ж чекала на нього несподіванка, коли він прокинувся! З яєчок саме вилуплювалися маленькі черв'ячки, й нянечки носили їх годувати до спеціальної кімнати.

Ви нічого не знаєте про цю кімнату? Гаразд. Тоді треба вам пояснити, як воно є насправді з тими мурашенятами. Послухайте. Але уважно. З яєчка вилуплюється малесенький безногий черв'ячок. Таке мале, безпомічне немовлятко. Хто загляне до їхньої кімнати, той draжнить їх так:

Немовлята, маленята,

Не хочуть юшки споживати!

Бо, знаєте, немовлятам не все до смаку. Вони ще смокчуть з пляшечок мед, солодкі соки і їдять тільки найдрібніше, найкраще і найніжніше.

Коли немовлята трохи підростуть і на них з'являться маленькі шерстинки, їх починають називати «малята». Малят переносять до нової кімнати й співають їм:

Малята, хлоп'ята

Скоро будуть вусаті!

Малята сердяться, але нічого не вдіють. З їхніх шерстинок і справді згодом виростають вуса. А ще згодом, коли вони стають великі, товсті черв'ячки, то на них кажуть «карапузи» й співають їм такої пісеньки:

Трам-тара-та ра-тата,

Карапузів везу я.

Загорну їх в пелюшки —

Будуть з них лялечки!

А й справді. Коли карапузи виростуть і так наїдяться, що черевця в них мало не луснуть, тоді нянечки загортають їх у пелюшки. Дитинку, яка спить у пелюшках, звуть «лялечка». На них уже ніхто не покрикує, бо лялечки міцно сплять у спочивальні й не прокидаються, аж поки стануть мурашками. А це справді славний день. Як тільки прийде їх час, лялечки прокушують пелюшки, вилазять назовні — і вони вже великі мурашки.

Отак воно є!

ОЙ ЛЕЛЕ! У НАС МАЛО МОЛОКА

Це справді була чудова робота. І Ферді подобалась.

— Я б допоміг вам, — шепнув Ферда, коли відчув, що вже може рухатись. Він без сторонньої допомоги сів, бо вже мав досить сили, і йому хотілося взятися до якоїсь роботи.

— То ходи допомагай! — зраділи нянечки.

І Ферда пішов (хоч голова в нього була ще перев'язана й він був схожий на турка в тюрбані) і почав переносити немовлят.

— Похолоднішало, — похитували головами турботливі нянечки. — Треба перенести малят у теплішу кімнату.

Добре. В мурашнику таке робиться. Й Ферда заходився допомагати переносити мурашенят з холодніших комірок до тепліших. Коли ж надворі починало припікати сонечко й у теплій кімнаті стало задушно, Ферда виносив дітей у холодок.

Як добре, що мене набили, подумав він. Інакше б я ніколи сюди не прийшов і не побачив цього. А це ж так цікаво.

— Знаєте що? — Ферда показав на гурт немовлят. — Цих діток доглядатиму я.

Це чудово. Тепер тут будуть дітки, про яких Ферда піклуватиметься сам.

Та ось немовлята почали крутити головами.

— Фердо, ворухись, твої діти голодні! — крикнули нянечки, й Ферда швидко підсунув дитинчатам пляшки з молоком.

Та, на жаль, на всіх не вистачило.

— От було б добре, якби ми могли давати їм більше молока! — зітхнули нянечки.

— Я принесу! — запропонував Ферда. І вже скочив до дверей.

— Не біжи нікуди, Фердо, в нас не вистачає корів, а тому не вистачає й молока!

Але Ферда таки вибіг за двері.

— Гей, Фердо, не біжи, немає корів!

Ферда біг далі.

— Фердо-о-о... — чулося за ним. — Коро-о-ови-и-и...

А Ферда біг...

— Знаю я, — бубонів він. — Немає, але будуть!

Ферда влетів до кімнати, де були наймолодші муравлики. Вони саме лаштувалися на полювання. Куриголосоко високим голосом розповідав, що краще

від усіх знає мурашині стежки, бо одного дня пробіг по них сорок вісім разів.

— Хлопці, хто піде зі мною ловити корови? — гукнув Ферда.

Молоді муравлики були збентежені. Але ніхто з них не встиг ще й слова сказати, як вискочив Куриголосоко й запищав:

— Ура, всі йдемо з Фердою! — і взяв величезного дрючка, такого важкого, що ви й не здужали б підняти його.

Інші муравлики теж посхоплювалися. Набрали мотузків, дрючків, щоб заганяти корів, і гайда вперед.

— Фердо, веди нас!

Потім вибігли в коридори з таким галасом, що королева мусила їм зауважити, аби поводитися тихше, бо вона не може добре нести ясчка.

Ви не думайте, що вони йшли ловити звичайних рогатих корів! Де там! Мурашині корови — це зелені тлі, які випускають із себе солодкий сік. Мурашкам смакує цей сік, і тому вони ловлять тлю.

— Там вони! — крикнули молоді мурашки, коли відбігли вже далеченько.

І справді. На травинках, на квіточках аж кишіло мурашиних корів. Вони переступали, перелазили одна через одну й паслися.

Кілька муравликів вилізло з дрючками на квітки, деякі — на траву й почали наганяти корів. Інші старалися їх упіймати. Ой, корови билися рогами, відмахувалися та брикались. Муравлики навколо них літали, мов пір'їнки на вітрі.

ПРО ВЕЛИКІ БОЇ З БИКАМИ

— Гей-гей, — здивувався Ферда, — все це схоже на справжній бій биків. А що, як стати тореадором?

Він зняв з шиї свою червону хустинку, помаяв нею в повітрі, й уже перед ним опинився противник.

Тля з найгострішими вусиками, наставленими як роги, розбіглася проти Ферди. Шуп, луп! — ось-ось його настрикне. Але Ферда тільки помаяв перед собою хустинкою, відскочив, і тля з піною на губах пролетіла повз нього, аж курява знялася. Тля мотала головою на всі боки, ніби вже настрикнула Ферду собі на роги. А насправді вона настрикнула лише тюрбан, який упав з Фердиної голови.

О, це було видовище! Хлопчаки-муравлики покинули інших корів, стали в коло й пильно дивилися, щоб нічого не пропустити з того бою биків.

Тля скинула тюрбан з вусиків і знову побігла проти Ферда. Але Ферда з хустинкою в останню мить знову відскочив убік.

— Ходи, ходи, наштрикни мене, корівонько, бу-у-у! — дражнив тлю бешкетник Ферда. — Сюди, сюди! — показував на червону хустинку перед собою.

А коли тля розігналася, Ферда трохи почекав її, а тоді перед носом у неї відскочив, махнув хустинкою та ще й полоскотав тлю кропивою по спині. Ох, як тля розлютилася! А саме цього Ферда й хотів. Він кинув кропиву, схопив тлю за обидва хвостики на спині й почав з нею крутитися. Ну точнісінько, як на справжніх боях з биками! Вони метлялися й кружляли навколо, над ними здіймалися хмари куряви, тля сопіла від люті, аж кінець кінцем у неї замакітрилося в голові.

— Стережись, вона хоче тебе штрикнути правим рогом! — кричав високим голосом Куриголосо.

Навкруги було повно глядачів: жуки, лісові блощиці, інші тлі, прийшли й черв'ячки, й молоді коники. Всі дивилися на ту потіху.

Але тля не проштрикнула Ферду. Їй уже попливло перед очима. Зате Ферда, як побачив нових глядачів, швидко схопив одного молодого коника, накинув йому мотузок на голову, взяв у руки ялинову глицю, як списа, і — гей! — помчав проти оскаженілої тлі.

Тепер і справді все було, як під час бою биків. Коник мчав легко, як мотоцикл на змаганнях, а тля проти нього — як вантажний автомобіль. Бум! — сутичка. Ферда не встиг штрикнути тлю своїм списом. Усі вони попадали. Тля перекинулась, коник перекинувся, Ферда перекинувся.

Справжнісінька мала купа. Ніхто не знав, де голова, де ноги й узагалі що кому належить.

Перший отямився коник. Дременив на своїх довжелезних ногах, не озираючись, і швидко зник за хмарою куряви. Потім піднялася тля. Вирівняла свої довгі вуса й почала роздивлятися, кого б на них наштрикнути. Та як побачила, що майже проти неї підводиться з землі Ферда, то підстрибнула на метр, а може трохи менше, в повітря й чкурнула, ніби їй хтось хвоста припалив, а за нею повтікали й усі інші тлі.

— Ха-ха-ха-ха, — потішалися комахи-глядачі. — Ця вже битися до смерті не схоче!

Всі потім плескали за ту чудову розвагу, аж поки руки в них заболіли. Молоді муравлики-мисливці при цих оплесках кланялися на всі боки, наче актори на сцені.

Але що це? На місці бою лежав один муравлик і навіть не ворушився. Ой лишенько! Це ж Ніженька, найкращий стрибунець у мурашнику. Чи не сталося з ним нещастя? Мерщій до нього.

Горенько! Бідолаха Ніженька!

Погляньте, адже він звихнув собі ногу. Не відскочив своєчасно — і тля з коником перекинулася через нього.

— Швидше ноші, бігом! Ніженько, болить тобі? — побивався Ферда.

— Авжеж, болить, але я витримаю, — мужньо шепотів Ніженька.

— Ніженько, прошу тебе, дуже прошу тебе, Ніженько, не гнівайся на мене, я в цьому не винен, — бідкався Ферда.

— Що ти, Фердо? Це я сам винен. Я теж хотів потягти тлю за хвостика, як ти, — признався Ніженька. — А коли я межи вас уліз, то ви в цей час упали просто на мене.

Ноші були вже тут. Мурашки обережно поклали на них Ніженьку й швиденько побігли до мурашника.

ПРО ТЕ, ЯК НАРЕШТІ ВСІ МУРАШИНІ КОРОВИ СПОКІЙНО ЖУВАЛИ

— Подивіться на них! Усі повтікали, — зітхнув Ферда. — Тепер лови корови сам!

Та не подумайте, що Ферда розгубився. Він пішов до трояндового куща й вирвав з нього молоду гілочку з листочками.

Трояндове листя — улюблена їжа тлів. Ферда трохи пом'яв листячко, щоб воно дужче пахло, й сів з гілочкою на землю. Ба навіть трохи сховався за гілочку. Словом, його не було видно, тільки чутно запах листя.

За мить той запах, звичайно, нанюхали тлі.

— Що це? Може, десь вариться обід?

Тлі одразу ж відчували голод.

— Я голодна, як вовк! — загула тля з гострими рогами.

Після бою з Фердою вона дуже зголодніла.

Запах листочка був такий приємний і такий міцний, що вабив усіх на те місце, де нещодавно відбувся бій биків. Там тепер не було жодного бійця.

По мурашках ані сліду не лишилося, тільки стояв кущик чудового пахучого листячка. Мерщій до нього. Тля з великими вусиками штовхалася найбільше. Кількох своїх товаришок вона скинула на землю, а сама вилізла аж на вершечок кущика.

Скоро пілочку всипало стільки тлів, що навіть листя не було видно. Всі тлі пожадливо їли й зовсім не помічали, що з ними діється. А в цей час Ферда обережно ворухнувся. Спочатку ступив однією ногою, потім другою, і коли тлям ніхто не скаже, то вони й не знатимуть, що Ферда їх поніс.

Ферда рушив тихо та обережно, як тільки міг. Спочатку він ледве-ледве ноги пересував, потім пішов трохи швидше, а згодом уже й побіг. Кілька тлів по дорозі впали з листочків, але вони так пооб'їдалися, що не могли навіть крикнути «агов!».

Коли Ферда зупинився на мурашнику, він закричав, як провідник на електричці:

— Виходьте! Кінцева зупинка!

Тлі так понаїдалися, що не могли й ворухнутися, й не чинили опору, коли їх несли вниз у стайні. Та що я кажу, не чинили опору! Вони поснули в мурашок на плечах, а коли опинилися в стайнях на соломі — смію сказати — хропли, наче хто пилкою пиляв. А тля з гострими вусиками хропла, як грім у бурю.

ПРО ЛІФТ, ЩО ЇЗДИВ УГОРУ Й УНИЗ

— Фердо, тепер у нас у стайнях багато корів, а молока матимемо стільки, що його можна буде розвозити, — зраділи муравлики, побачивши таку багату здобич.

— Тож будемо молоко розвозити, — гордо змахнув рукою Ферда, — по всьому мурашнику.

— Але як, як? — допитувались муравлики, цікаві, як це Ферда хоче зробити.

— Та всяк, — відбувався він жартом, — почекайте і побачите.

Ввечері Ферда взявся до роботи й протягом ночі зробив у мурашнику через усі поверхи дірку для ліфта. Дірка, звичайно, вела до стайні, де спали корови. Потім поставив велике колесо і в нього пустив тлю з найбільшими вусами.

А тоді спробував, як діятиме його винахід. Полоскотав тлю під підборіддям і закричав їй на вухо:

— Вставай, вставай, корівонько, бо вже рання годинонька!

Корова прокинулась, злякалася, що Ферда буде її ганяти, й побігла. Та тільки вона рушила, тільки вперлася ногами, колесо почало обертатися, і що швидше бігла тля, то швидше оберталося воно. Словом, це був такий пристрій, як ті коліщата, що в них бігають білки в зоопарках.

І цим колесом Ферда вирішив рухати ліфт. Тільки полоскотав тлю під підборіддям — колесо закрутилося. Оце був мотор! Ферда дав йому вчену назву «Тлерух». Уранці, коли в стайнях надоїли молока, на всі поверхи почав підійматися ліфт, який рухався від колеса. В кабіні було повно бідонів. Де потребували молока, там брали один бідон. Фердині немовлята, звичайно, діставали найкраще молоко — самі вершки.

А чи знаєте ви, хто той ліфт обслуговував? Ніженька! Ніженька з вивихнутою ногою, яка тепер була в нього в гіпсі. Він сидів у м'якому кріселку, а над ним були кнопки. Він натискав якусь і — гу-у-у! — з третього поверху був на сьомому, натискав іншу — гу-у-у! — ліфт спускався аж до льоху, і — гу-у-у! — зараз їхав аж до двадцятого поверху, найвищого в мурашнику.

Ото мав Ніженька забавку! Всі йому заздрили. Куриголосоко теж хотів би їздити, хотів натискати кнопки і їздити — гу-у-у! — вгору і — гу-у-у! — вниз, але Ферда не дозволив.

— Ні, — сказав. — Це забавка тільки для Ніженьки. Буде їздити ліфтом, аж поки звихнута нога в нього загоїться.

Куриголосоко послухався, бо був розумний мурашка. Трумбелінек — той би не дав себе так легко умовити.

ТРУМБЕЛІНКУ, УТІКАЙ, ЗА ТОВОЮ — РОГАТИЙ

Де, власне, мандрує Трумбелінек? А ось тут! Подивіться. Саме зараз він тікає й кричить «рятуйте!», а за ним щось мчить, щось женеться. Схоже на великого змія. Уже тримає його. Швидше, рятуйте!

Але ніхто не встиг допомогти. Трумбелінек спотикнувся, простягся на землі, а змій — о жаж! — могутнім стрибком підскочив і накрив його. Всі завмерли від жаху. Ніхто не одважувався рятувати, ніхто не насмільювався навіть поворухнутися. Тільки Ферда обережно підходив навшпиньки.

Чи не завдасть йому лиха змій? Чи не вкусить? Чи не задушить? Мабуть, ні, бо змій навіть не поворухнувся, коли Ферда торкнув його.

— Забиймо змія, — прошепотів Ферда і озирнувся, шукаючи якоїсь зброї.

Мурашки подавали йому молот, сокиру, а один – навіть цілі двері, щоб Ферда тримав їх перед собою, як щит.

Та Ферда взяв тільки лозину й, коли брав її, нахилився низенько, щоб ніхто не бачив, як він сміється.

– Дивіться, йде на змія з самою лозиною. Оце герой, – шепотіли вражені муравлики.

Ферда справді йшов тільки з лозиною. Підійшов до змія – лась, лась! – і почав ляскати по ньому, наче по килиму.

– Ай, ай, ай, а-ай! – пролунав розпачливий крик.

Але то кричав не змій, а Трумбелінек.

– Не кричи, Трумбелінку, я маю тобі відплатити трохи за бабу-ягу, – заспокоював його Ферда, б'ючи змія так, щоб найбільше перепало Трумбелінкові.

Сказати вам правду, то був ніякий не змій. То була довга пелюшка для лялечок. Я зараз вам розповім, як усе сталося.

Як ви знаєте, коли мурашеня добре вгодується, стане товсте й далі вже не може вирости й на волосок, воно засинає. Засинає й не прокидається, хоч би що ви з ним робили. Тоді нянечки беруть його на руки й односять у спочивальню, щоб сповити. Крають довгі куски матерії, намазують їх трохи клеєм, а тоді сповивають сонну дитинку так, щоб ані волосинка не виглядала. Роботи при цьому в них невпрогорт, це зрозуміло. А наступними днями лялечку треба провітрювати й вигрівати, аж поки з неї вилупиться справжній мурашка.

І от що сталося. Трумбелінек такий причепа. Всюди лізе, скрізь устроить носа, увесь час йому хтось має зауважувати, щоб він дав спокій. А саме того дня Трумбелінек прийшов до спочивальні й почав там чіплятися до сонних малят. Тягав їх за чубчики, одкривав їм очі, лоскотав загорнуті лялечки й усіляко намагався їх збудити.

– Бачили такого шибеника? – закричала одна нянечка, не відриваючись від роботи.

– Проженіть того хлопця! – сказала друга.

– Давайте провчимо того хлопчика! – мовила третя. Вона тримала в руці кінець намазаної клеєм пелюшки і – лась! – вдарила ним Трумбелінка по спині. Та ще й сказала йому навздогін:

– Утікай, за тобою – рогатий!

Трумбелінек був дурненький і повірив, ніби за ним справді женеться щось рогате, й помчав щодуху. Приліплена пелюшка летіла за ним, як змій, і кожен думав, що той змій тримає Трумбелінка й хоче його, мабуть, з'їсти.

Тільки Ферда зрозумів, що це — пелюшка, й тепер із насолодою відплатив Трумбелінкові. Відшмагав його скільки було сили. Помстився за кривду, якої зазнав тоді, коли грав перед дітьми бабу-ягу.

Тож вийшло добре. Трумбелінек був покараний не тільки за те, що будив немовлят і лялечок, але й за те, що тоді набив Ферду. І на здоров'я йому!

Добре, що хоч не довелося відносити його на ношах. Але днів зо три ще після цього Трумбелінек таки погладжував собі побите місце.

СТАЛАСЯ КРАДІЖКА, АЛЕ КУРИГОЛОСКО В ТОМУ НЕ ВИНЕН

Після того як це сталося, довго ще всі казали:

— Пам'ятаєте, як тоді було з Куриголоском!

Але, слово честі, Куриголоско в цьому й справді був не винен. Він просто того дня тільки вартував.

— Куриголоску, збирайся, будеш вартувати біля нянечок! — наказали йому.

І Куриголоско пішов. Нянечок неодмінно хтось повинен супроводити. Коли вони йдуть з лялечками на сонечко, хтось завжди має стежити, щоб їхня дорога ноша не пропала. Досить нянечкам забалакатись — і маєш лихо. Ворог може чигати за найближчим камінцем, і спробуйте наздогнати його тоді, як він тікатиме з украденою лялечкою!

Куриголоско йшов вартувати вперше. Було йому це дивно.

— Я взагалі не знаю, що робитиме злодій з украденою лялечкою? — питався він високим голосом у нянечок.

— Що він робитиме? Те саме, що й ми. Ходитиме з нею на сонечко, як і ми, вигріватиме, щоб лялечці всередині гарно спалося й щоб потім з неї вийшов гарний і здоровий мурашка, — пояснювала йому найстарша нянечка.

— А той новий мурашка від них наживає п'ятами! — переможно докинув Куриголоско.

— Де там! — заперечила йому нянечка. — Розумієш, коли такий мурашка вилізе з лялечки в чужому гнізді, то він не знатиме, що він у чужому гнізді. Там, де виліз із ляльки, там, значить, він народився, там — і його дім. І одразу ж почне працювати в тому мурашнику, в якому народився, і навіть не подумає, що належить до іншого. Тому мурашки, в яких удома мало робітників, ходять красти лялечки, щоб їм з таких накрадених лялечок вирости старанні робітники.

Отакі справи. Тепер ми всі знаємо, чому з нянечками повинна завжди ходити охорона.

Обережно й помалу вийшли нянечки того дня на сонечко, тихесенько порозкладали лялечки, й самі теж почали вигріватися. Тут раптом Куриголосоко запищав:

— Ходіть сюди, ходіть сюди, оця лялечка має крила! — і показував на одну лялечку, хоч мав у цей час вартувати.

Це велика подія. Муравлик з оцієї лялечки вже має крила. Биймося об заклад, що скоро вже з лялечок почнуть вилуплюватися мурашки.

— Дівчата, а йдіть подивіться, як це ми самі не помітили?

Усі нянечки збіглися до лялечки, під плівкою в якій ледве виднілися крила.

— Справді, подивіться, Куриголосоко не помилився. Тут, і тут, і там уже видно крила. Ура! Мабуть, і в інших наших лялечок уже скоро будуть крила!

Швидко обернулися до лялечок — і скам'яніли від жаху. Лялечок не було. Їх украли.

Вибухнув плач і нарікання.

— Куриголоску, це ти винен! — накинулися засмучені нянечки на Куриголосока.

— Навіщо ти нас кликав? — плакали.

— Ми будемо на тебе скаржитись, — погрожували нянечки й мало не набили його.

Так завжди буває, коли щось станеться, одразу ж шукають, на кого б скласти провину.

Тільки Куриголосоко, бідолаха, нікому нічого не вичитував і тихо, але високим голосом шептав:

— Це нещастя, це нещастя!

Дуже сумні повернулися вони додому.

ХТО ЗВЕЧОРА ПЛАЧЕ, ТОЙ УРАНЦІ СКАЧЕ

Потоки сліз текли в мурашнику. Схвильовані мурашки метушилися й говорили між собою тільки про злодіїв, але королеві про це нічого не сказали, бо це могло б коштувати їй життя.

Що мали робити? Чи вистежувати, чи починати війну? А проти кого? Адже злодії не відомі.

Найдужче плакав Куриголосоко — бідолаха був би всі очі виплакав, якби не прийшов Ферда й не втішив його:

— Не плач, Куриголоску, ми все владнаємо! Ходи зі мною, зробимо це так, щоб ніхто не бачив!

Куриголосоко витер сльози й робив усе, що наказував йому Ферда. Спершу вони знайшли кілька дерев'яних цурок, таких завбільшки як лялечки. Потім пішли до спочивальні, набрали там пелюшок і загорнули цурки, щоб ті були схожі на справжні мурашині лялечки. Потім прив'язали всі «лялечки» до одного каната, взяли з собою ще горщик з клеєм і побігли на місце, де сталася та велика крадіжка.

Там цурки-лялечки намазали клеєм, поклали на землю, а самі полягали віддалік і вдали, ніби сплять.

Ще й хвилини не минуло, а вже з-під усіх травинок і листочків навколо почали виглядати мурашки-злодюжки.

— Які чудові лялечки! — говорили вони між собою.

Але ніхто з них не наважувався підійти — всі ще ховалися.

— Починай хропти! — зашептав Ферда. — Вони посміливішають.

— Зараз, — потихеньку відповів йому Куриголосоко.

І вони обидва одразу ж почали хропти, наче на змагання. Один хропів басом, а другий — як пищик, проте лунало це навіть краще, ніж коли радіо грає щось до танців.

— Пора! — тихо скомандував ватажок мурашок-злодіїв.

Йому здалося, ніби Ферда й Куриголосоко заснули так міцно, що їх і гарматний постріл не збудить. На команду ватажка всі повиходили із схованок і кинулись до лялечок. Кожен схопив по одній і...

Трах! Бах! Усі як один попадали, бо лялечки були прив'язані до каната.

— Кидайте їх, тут якийсь підступ! — крикнув ватажок. — Додому!

Він хотів був пустити свою лялечку й тікати. Ні, мурашечко, думаєш, що так ми тебе й пустимо! Тепер залишишся приліплений!

— Поможіть! — репетував переляканий ватажок.

— Поможіть! — кричали інші приліплені злодії, аж чути було в їхньому мурашнику.

Кожен би злякався, якби почув щось таке, але в мурашнику злодіїв зраділи.

— Чудово! Наші друзі знайшли таку силу лялечок, що нас кличуть на допомогу, бо самі не здужають їх принести.

І побігли на поміч. Не дали приліпленим мурашкам навіть слова сказати.

— Знаємо, знаємо, що робити, — кричали вони й хапали лялечки, щоб допомогти їх віднести до свого мурашника.

Та горенько! Лялечки їх приклеювали й не відпускали. Тепер і нові мурашки кричали: «Поможіть!» Кликali нових товаришів, і ті теж ліпилися. У Ферди за мить на канаті (слово честі, не брешу) було понад п'ятдесят мурашок.

— А тепер гайда до нашого мурашника! — закричав їм Ферда.

Злодії пручалися, але Ферда тягнув їх щосили, й скоро вся процесія була в мурашнику.

— Ура! — закричали наші, коли їх побачили. — Ми врятовані! Ось ведуть нам бранців, і ми зможемо обмінятися!

І мали рацію. За бранців муравлики дістануть назад свої лялечки. Одного мурашку під душем вони одліпили від інших, а решту — скільки це їх було? — ага, сорок дев'ять, одвели до в'язниці.

— Ти підеш, — сказали тому одліпленому, — до себе в мурашник і скажеш там: якщо ваш мурашник не поверне нам усі вкрадені лялечки та ще не заплатить хоча б двадцять своїх лялечок на штраф, то бранці залишаться у в'язниці. Ми покараємо їх — позавиваємо їм вусики.

Щоб ви знали, завиті вусики — найбільший сором для мурашки. З ними вони б до смерті на вулицю не показалися.

— Тож іди, а завтра принеси нам відповідь! Віжи, бо скоро вечір, а ми замикаємось і йдемо спати.

ПРО СТАРУ КОРОЛЕВУ

Рано-вранці весь мурашник прокинувся від грюкоту у ворота. Відчинили мурашки й побачили, що надворі стоїть тихий, незвичайний натовп: загін носіїв з лялечками, а перед ними — чи можна повірити власним очам? — власною особою королева чужих мурашок.

Велична постать королеви була в королівських шатах з довгим шлейфом, на шиї сяяло намисто з уламків надкрилля найкрасивіших жуків, а на голові — корона з кольорової луски метеликових крилець. Обабіч королеви стояли покоївки. Підтримували її. Стара була сердешна королева, ледве стояла, й ноги в неї підламувалися.

— Прийшла я до вас просити ласки для своїх підданих, — сказала вона тремтячим голосом. — Ми повернемо вам ваші лялечки. Ось вони. Але штраф заплатити ми не можемо.

— Е, ні! Це ми ще подивимось! Так дешево ви не відбудетесь! — вигукнув Трумбелінек.

Однак його одразу ж спинили:

— Хіба ти не знаєш, що мусиш мовчати, коли говорить королева?

— Справді, ми не можемо вам дати на штраф наших двадцять лялечок, як ви зажадали. Просто тому, що у нас їх немає, — говорила королева майже пошепки.

— Ой лишенько тяжке. Я вже стара, не можу нести яєчка, й тому в нас зовсім не родяться нові мурашки. Мурашник наш руйнується, нам потрібні мулярі. Ми голодуємо, нам потрібні мисливці. Єдина наша надія — це дві лялечки, які ще в нас лишилися. Сподіваємось, що з них народяться нові королеви, — промовила вона з ніжністю.

— Тоді ми будемо врятовані, — додала королева тихо із замріяними очима. — Нові королеви почнуть нести яєчка, в мурашнику знову будуть дітки й лялечки, а з них уже народяться нові мурашки. Не гнівайтесь, що ми хотіли вкрасти у вас кілька лялечок. Не було в нас іншого порятунку. Ми хотіли допомогти нашому мурашнику.

Тут від слабості вона заточилася, й хтось із слуг швиденько приніс їй стільчика. Королева сіла на стільчика з соромливою усмішкою.

Нянечки з Фердиного мурашника втирали сльози, так вони розчулилися, а Трумбелінек голосно шморгав носом.

— То ви нам, королево, повертаєте всі наші лялечки й хочете, щоб ми вам повернули ваших полонених? — спитав Ферда, що єдиний тримався спокійно.

— Авжеж, повернемо, — сумно прошепотіла королева, затуляючи рукою очі.

— А знаєте, що ми зробимо? — промовив до неї Ферда. — Ми вам допоможемо. Трумбелінку, перелічи лялечки, які нам повернуть, чи всі тут є, а ти, Куриголоску, виводь полонених! — наказав він.

Мурашник схвально загув.

— Звичайно, допоможемо! — кричали всі.

Чужа королева не могла цьому повірити й тільки збентежено всміхалася.

За мить прийшов Куриголосоко з полоненими. Вони вже всі були одліплені й умиті. Тільки Трумбелінек ще не впорався зі своєю лічбою. Раз у нього вийшло сорок три, вдруге — п'ятдесят, а втретє — сорок дев'ять з половиною. Тож довелося взятися до цього Куриголооскові.

— П'ятдесят сім, — сказав він високим голосом, і це було правильно.

Лялечок швидко віднесли в спочивальню.

— Ми вас проведемо й усе вам полагодимо! — заспокійливо сказав Ферда.

Королеву посадили на носі й пішли з нею великим почтом до її мурашника.

І при цій великій метушні ніхто не помітив, чи видно в деяких повернених лялечок крила.

І, мабуть, це було добре. Може, якби всі позбігалися до лялечок, знову сталося б щось лихе.

ЯК ТРУМБЕЛІНЕК ЛІТАВ У ПОВІТРІ

Чужий мурашник був справді занедбаний. Наші мурашки цього й сподівались. Дорогою вони збирали кожную трісочку, кожен придатний камінчик. Скоро їхній почет наїжився назбираним добром, як гусеничка волосинками.

Взялися до праці, аж загуло. Ферда командував мулярами, й вони не тільки ходи полагодили, а й побудували для малечі та молодих мурашок гімнастичні зали, а в проходиках, що йшли згори, поробили гірки-ковзанки, по яких усі могли з'їжджати. Куриголосоко повів мисливців на полювання й скоро пригнав цілу череду мурашиних корів. На найбільшій корові сидів верхи Трумбелінек і співав: «їде козак на своїм коні, їде до бою!» Чужі мурашки хотіли вже кричати йому «Слава!», та саме перед входом королева брикнула, й Трумбелінек перелетів через її голову просто поміж мурашок.

— Йому не пощастило, — пищав Куриголосоко.

А мурашки підхопили Трумбелінка й почали його підкидати вгору.

Незабаром уся робота була готова. Мурашки навіть наносили харчів до сховищ. Потім королева покликала їх подивитися на її єдину надію — останні дві лялечки.

Лялечки лежали в спочивальні. Вони були досить великі. Королева ніжно погладила лялечки, та тільки доторкнулася до них руками, як здригнулась від несподіванки.

— Крила! — вигукнула вона, радісно схвильована.

Їй перехопило подих, і вона дивилася на своїх мурашок очима, повними сліз щастя.

Крила! Королева відчула, що під плівкою в лялечок є крила, а це значить, що з обох лялечок народяться крилаті наречені, що ті наречені стануть королевами, які нестимуть своєму мурашнику нові яєчка.

— Чуєте, в нас будуть наречені! Знаєте, яке це щастя? — раділа вона. — А як було б добре, коли б женихи були з вашого мурашника, в якому родяться такі здібні мурашки, як ти, — сказала королева й подивилася на Ферду.

— А в нас будуть женихи? Чи є хоч у кількох наших лялечок крила? — спитав Ферда в своїх друзів.

— Не знаємо, не знаємо, — непевно перезиралися вони.

— Тож швидше до мурашника! — наказав Ферда. — Королево, ми вам зателеграфуємо одразу ж. Прислухайтесь до цвіркуна!

До мурашника поверталися справді спортивним темпом. Ферда прибіг перший, відмінним стилем, з часом п'ятнадцять хвилин двадцять сім і три десяті секунди. Трумбелінек змагання програв, бо на дорозі вступив у смолу й вона весь час приліплювала йому ноги до землі. Не пощастило Трумбелінкові.

ПРО ТЕ, ЧОМУ ДІТИ НЕ ПІШЛИ ДО ШКОЛИ

— Крила, крила! — закричали мурашки, коли прийшли до своїх лялечок.

Майже в усіх лялечок у спочивальні вони намацали крила. З двадцяти досить великих лялечок з крилами будуть наречені, а з тридцяти менших лялечок з крилами будуть женихи.

— Цррр-цр-цр-цр... — зателеграфував найближчий цвіркун, який жив біля мурашника, депешу до іншого мурашника. До речі, без крапок і тире: «Маємо женихів скільки хочете».

У відповідь цвіркун із чужого мурашника телеграфував за хвилину: «Двох вистачить дякуємо».

Зараз же Ферда наказав погасити в спочивальні світло, й ніхто не смів зайти всередину, щоб не збудити жодної лялечки раніше, ніж прийде її час.

Не знаю, скільки днів минуло, але одного дня увесь мурашник дізнався, що славний день настав.

Просто того дня діти заявили:

— Сьогодні свято, сьогодні ми не підемо до школи.

І клас, у якому Ферда викладав природознавство, залишився порожній.

Нянечки принесли в мурашник цілі оберемки квітів і розкидали їх по землі. Трумбелінек змайстрував собі з паперу генеральський кашкет і поважно ходив у ньому по мурашнику.

В усіх був святковий настрій, і всі відчували, що настає велике свято. Робітники, теслярі, муляри, пастухи й садівники теж покинули роботу й теж причепурилися. Тільки в кухні варилося, смажилось, пеклося, тушкувалося, шкварилося. Куховарки хапалися за голову й хвилювалися — як воно все вийде?

Потім унизу місцеве радіо заграло веселу маршову музику, й кожен одразу зрозумів: починається щось надзвичайне.

— Уже йдуть, уже йдуть! — кричали всі й поспішали до входів у спочивальню.

Дорогою, посипаною квітами, йшов загін женихів, загін вродливих юнаків, і в кожного з них шурхотіли за плечима нові крила. Їхні тільця блищали, як лаковані, а на шиї — ой леле! — на шиї у кожного була маленька червона крапчаста хустинка, така, яку носив Ферда, але зовсім, зовсім манюсінька.

— Подивіться, самі Ферди! — вигукнув Трумбелінек у генеральському кашкеті й схопився за голову.

Мурашки хотіли на нього гримнути, але зацікавилися з подиву. Справді, дорогою йшли ніби самі Ферди.

Що це? Ось наречені в шлюбному вбранні з віночками на голові, але кожна з них має на шиї червону крапчасту хустинку! Тільки зовсім маленьку, набагато меншу, ніж носить Ферда. Що це все означає, що сталося?

— Невже ви не знаєте? — здивовано спитала найстарша нянечка. — Це ж мурашки, що вирости з Фердиних немовлят!

І як про це всі могли забути? Звичайно! Адже це були мурашки з немовлят, про яких Ферда найбільше піклувався, яких найкраще годував, найкраще бавив і найкраще вчив.

— Такої слави, як Ферда, в мурашнику ще ніхто не заживав, — сказали кілька нянечок.

— Але він її заслужив! — захоплено крикнув Ніженька, який тільки сьогодні почав бігати.

— Авжеж, заслужив! — закричали й інші.

ЯК ГОТУВАЛИСЯ ДО ВЕСІЛЛЯ Й ЩО ПОТІМ СТАЛОСЯ

Нагорі вже почалося гуляння. Грало кілька оркестрів, а велика тля крутила карусель. Нянечки ходили між присутніми й роздавали пундики, цукерки, бутерброди, карамельки з фруктовю начинкою, лимонад, шоколад, воду з малиновим сиропом, помаранчевий сік. Принесли солоні палички й крендельки. Побігли ще по морозиво, по збиті вершки та по турецький мед. Були там навіть кошики з арахісом, і кожен з присутніх міг собі взяти скільки хотів. Ніженька одержав усього вдвоє.

Між усіма походжали женихи й наречені, але не брали собі нічого. Хто б це думав про їжу перед самісіньким своїм весіллям? Усі до них підбігали, кожен хотів на них надивитись, перш ніж вони полетять у світ.

— Ще хвилинка — й у нас не буде жодного Ферди, — сказала найстарша нянечка, що вже кілька разів бачила, як народжувалися женихи й наречені і як потім вони розліталися по світу.

— Ну, то що, пане з хустинкою, з якого мурашника вибереш собі наречену? — дражнили муляри женихів.

— А ти, прекрасна наречена? — питали нянечки в наречених, поправляючи їм сукні й віночки. — Звідки по тебе прилетить жених? З-за Семи Морів? Чи, може, аж з Країни Казок?

А наречені червоніли й соромливо відповідали:

— Хіба ми знаємо?

Двох найвродливіших мурашок-женихів було вже призначено для двох наречених із сусіднього мурашника. Скоро по них прийшли посли й розповіли, що там народилися дві прекрасні наречені, але стара королева не хоче пускати їх назовні, щоб вони десь не відлетіли. Тому весілля буде в мурашнику, й панове женихи мають летіти просто до них у мурашник.

Обох женихів начистили до блиску, щоб вони були ще кращі. А королева прислала їм трохи парфумів, щоб вони добре напахались.

Раптом хтось закричав:

— Уже летять! — і показав угору над лісом.

Над високою ялиною пливла густа хмара. Вона вирувала, крутилася, тремтіла. Оддалік, так само високо в повітрі, здіймалася інша така ж хмара... Це були рої женихів і наречених, які вже вилетіли з інших мурашників.

— Дзззз... — задзижчало й зашуміло раптом над нашим мурашником, аж усі припинили й приплющили очі. Коли ж отямались і роздивилися навколо, біля них не було жодного жениха, жодної нареченої. Усі полетіли високо вгору до весільних роїв. Там вони й залишаться з іншими і вже ніколи не повернуться.

Тільки ті два найвродливіші женихи полетіли просто до сусіднього мурашника, де на них у замкненій кімнаті чекали дві наречені, майбутні королеви.

— На ці рої треба подивитися через підзорну трубу, — закричав зворушений Ніженька й пострибав на своїй здоровій нозі в мурашник по підзорну трубу. За ним поспішило багато інших, отже, за мить нагорі здійнявся цілий ліс підзорних труб.

— Бачите? Там п'ять наших наречених! — вихвалялися нянечки, що дивилися на рій над високою ялиною.

— Гей, а он там теж є одна наша. Як до неї всі летять! Коло неї упадають аж десятеро женихів! А звідки ті женихи? — цікавилися муляри, які стежили за роєм над верхівкою гори.

— Нашим хлопцям теж непогано. Хоч куди глянь, скрізь до них летять найкращі наречені, — з гордістю повідомляли мисливці.

Словом, куди прийшли жених чи наречена з крапчастою хустинкою, там зчинялася метушня, бо всі хотіли одружитися тільки з ними.

Аж до вечора на мурашнику не переставали дивитись у підзорні труби на весільні рої і спостерігати, як там женихи сватаються до наречених, як кожен вибирає того, хто йому найбільше до вподоби, і як пара за парою зникають, щоб десь на землі закласти власний мурашник.

ПРО ВЕЛИКУ ФЕРДИНУ ТАЄМНИЦЮ, ЯКУ ТРУМБЕЛІНЕК ПОТІМ ВИКАЗАВ

Тільки Ферда не ловив гав. Він працював унизу, працював на всіх поверхах, щось перебудовував, тягав візки з-під молока, а на нічну зміну взяв собі на допомогу Куриголосока, Трумбелінка та Ніженьку. Вони заприсяглися, що нікому нічого не викажуть і допоможуть Ферді підготувати несподіванку, якої мурашник ще не знав.

Тільки вранці, коли всі почали братися до роботи, Ферда врочисто заявив, що так святкувати не годиться. У нас, мовляв, свято повинно бути особливе й для женихів та наречених із сусіднього мурашника треба влаштувати весільну подорож.

— Але яку? І куди? Адже королева їх нікуди не пустить! — питалися всі.

— Це вже мій клопіт, — сказав Ферда. — Тільки покличте їх сюди!

Негайно вислали послів по молодих. Хоч стара королева й не хотіла їх пускати, та коли їй пообіцяли, що молоді неодмінно повернуться до її мурашника, вона дала згоду.

Молоді ще не скинули крил, ані свого шлюбного вбрання. Приїхали вони в двох каретах і з цікавістю чекали. Що буде далі? Що то Ферда для них приготував? Вони трохи соромились, бо на них прийшов подивитись увесь мурашник.

Але Ферда вже взяв молодят за руки й сказав:

— Я вас покликав, любі молодята, щоб ви поїхали у весільну подорож. Ви не будете літати по лісах, де вас могла б пташка дзьобнути, ані плисти по водах, де вас могла б хребтоплавка ковтнути, ані лазити по горах — там би ви ще заблукали. Я приготував вам подорож у наш мурашник, щоб ви нікуди не зникли.

— У мурашник? — розчаровано перепитали молодята. — Але ж ми там усе знаємо!

— Нічого ви не знаєте, ось побачите, сказав Ферда. — Тож швидше сідайте!

Куриголосоко витяг візочок, а за ним і другий, кожен на дві особи.

— Ту-ту, вже їдуть, ту-ту! — закричав Ферда, коли пари посідали, й штовхнув обидва візочки в найближчий темний хід.

— Що це буде? — питали молоді, злякано притулившись одне до одного. — Яку це штуку нам Ферда устругнув?

Аж тут уже побачили. З півми раптом впливла велика таблиця з яскравим написом: «Фердина весела дорога». Під таблицею навстіж розчинилася заквітчана брама.

— І-і-і-і! — запищали молоді, бо вже знову пірнули в цілковиту темряву.

Та враз спалахнуло світло, й перед мурашками відкрився театр.

У освітленій кімнаті Трумбелінек з трьома горщиками на голові ловив стоногу. Але він нічого не бачив, бо горщики зсунулися йому аж на плечі. Стонога теж була із зав'язаними очима. Так вони бігали назад і вперед, а Трумбелінек щоразу ловив то якусь нянечку, то вусату ляльку, а ті пищали ще голосніше, ніж глядачі.

Раптом — «гу-у-у-у!» — молоді знову помчали в темряві, а тоді враз — блись! — спалахнуло яскраве світло. І тут у низьких сінях Куриголосоко сварився із Джмелем. Людоньки, ото був концерт! Куриголосоко кричав високим голосом, Джміль — басом, а мурашки навколо від сміху аж падали!

Трохи далі, знову в освітленій кімнаті, на всіх чекало нове видовище — піраміда, яку зробили малі черв'ячки так гарно, ніби в якомусь гімнастичному залі. Проте хтось із них хитнувся, й усі черв'ячки мало не беркицьнули на землю. Потім знову запала темрява, а за нею знову спалахнуло світло, й зачудовані гості побачили наступне видовище — Ніженьку, що бився з биками. Як гарно він з ними боровся! Тягав їх за хвостики, робив через них сальто, совав їм перед очі дзеркальце. Людоньки! Це було ще краще, ніж на справжніх боях.

Молодята аж потомилися від сміху, а їх уже знову везли далі. Потім вони споважніли. Почули чудову музику й незабаром побачили ансамбль. Малі черв'ячки грали, мало не танули від натхнення: троє дмухали на гребінцях, один бренькав на голці, двоє несамовито сурмили в лійки, один клацав пальцями на шести склянках, а ще один стукав паличкою по горщику. Цілий світ можна було б з отакою музикою об'їздити!

Ще не встигли молоді опам'ятатись, а їх уже везли далі. Коли це хтось у темряві вдарив їх по плечу. Тільки вони обернулись, аж тут — хлюп! — хтось їм вилив за комір води — і вони опинилися назовні.

— Ух! Оце була дорога! — сміялися молоді, обтрушуючись. — Хто б подумав, що у Ферди ми побачимо таке.

І коли б Трумбелінек не виказав, що то Куриголосоко схопив молодят за плече й Ніженька лив їм за комір воду, були б вони думали, що бачили справжні чари під землею.

НА КІНЕЦЬ ПРО МАТЕМАТИЧНІ ПРИКЛАДИ

Якби ви бачили, що було потім! Чутки про Фердину веселу дорогу полетіли по околицях швидше, ніж пух із кульбаби. Скоро до мурашника посунули цілі юрби молодят.

«Фердо, будь ласка, ми тебе знаємо, пам'ятаєш, тоді біля ставка...»

Або:

«...тоді біля жовтого камінця...»

Або:

«...тоді, коли пішов дощ, ми зустрілися...»

Кожен заявив, що знає Ферду, й усі хотіли одного:

— Просимо тебе, чи не міг би ти й нас так гарно повозити?

Ферді — хоч розірвися. Він улаштовував весільну подорож усім.

І задарма. Навіть прибудував ще одну кімнату з велосипедом і годував там малят. До стовпчика було прив'язано велосипед. Навколо стояли голодні малята, а на велосипеді сидів Ніженька, їздив по колу й годував малих медом. Це всім сподобалось! Чужі мурашки заведуть таке і в своїх мурашниках.

Трумбелінек першого дня хотів сам роздавати мед, але впав і так вимазався в мед, що діти потім аж два дні його облизували.

— А найменшим ти нічого не покажеш?

Аякже! І найменших Ферда повозив. Але для них він приготував ще одну несподіванку. Поставив у одній кімнаті дошку з неправильно розв'язаним прикладом, а біля дошки — покаране малятко, яке так розв'язало той приклад. Кожний, хто дивився на дошку, жахався.

Звичайно, Ферда знав, кому це треба показати, його учні теж жахнулися. Так полічити!

Після цього всі малюки добре вчилися! І це було їм не важко. Адже вони були Фердині вихованці.

Ким вони стали потім? Найкращими робітниками. Все вони будували, все вміли, все лагодили. Кожен з них зробив щось добре, кожен з них щось гарне придумав. І всі вони носили крапчасті червоні хустинки.

— Мурашечко, ти часом не Ферда Муравлик?

— Так.

— А ти?

— Я теж Ферда Муравлик.

— Не жартуйте, адже не можете ви обидва бути справжні Ферди!

— Але й справді всі ми Ферди! Хіба не бачите? Все ми вміємо, все будуємо, все лагодимо...

Ач які! Я знаю, що ви все вмієте, але я шукаю Ферду Муравлика, того, єдиного.

Допоможіть мені, діти, шукати. Ніяк не можу знайти його. Коли побачите в лісі якогось муравлика, спитайте в нього. Але будьте уважні — мурашки тепер хитрі, шибеники, і як не мають на шиї хустинки, то напевно вам скажуть, що залишили її удома, аби не забруднити.

А ще кожен буде хвалитися тим, що все вміє, все полагодить, усе принесе й усе придумає.

Але того Ферду ви легко пізнаєте між ними.

Бо той усе зуміє вдвое краще.

Я це знаю.